

**השלמת השכלה למובטלים
ככלי להגברת השילוב בשוק העבודה**

מיכל סופר

על המחברת

ד"ר מיכל סופר, תואר דוקטור מבית הספר לעבודה סוציאלית ולרווחה חברתית ע"ש פאול ברוואלד, האוניברסיטה העברית, ירושלים. אחראית תחום הכשרה מקצועית, מינהל מחקר וכלכלה.

תוכן עניינים

3	רקע כללי
5	עיקרי הממצאים
6	כלל האוכלוסיה
6	תלמידים שעבדו בעת הראיון שנערך לאחר הלימודים
7	תלמידים שעבדו בין יום הראיון לבין סיום הלימודים
8	תלמידים שלא עבדו כלל מסיום הלימודים
9	רקע, מטרות, מתודולוגיה ואוכלוסיה
10	כללי
11	מבנה התכנית ותכניה
12	מתודולוגיה ושיטת איסוף הנתונים
17	ממצאי הראיון שנערך בזמן הלימודים
18	משתני הרקע
21	פגיעותה של האוכלוסיה
26	היסטוריה תעסוקתית וקבלת גמלאות לפני הלימודים
30	גורמים שהשפיעו על ההחלטה ללמוד
32	הערכת הלימודים והמסגרת
39	ממצאי הראיון שנערך לאחר הלימודים
40	מצב תעסוקתי בזמן הראיון, לפי משתני רקע
42	קבלת תעודת סיום קורס
43	הערכת הלימודים והמסגרת
45	דרכי מציאת עבודה
46	מאפייני תעסוקה
54	תלמידים שלא עבדו בעת הראיון : חיפוש עבודה
55	תלמידים שאינם נמצאים בכ"ע ביום הראיון סיבות למצבם
57	סיכום
58	פגיעותה של האוכלוסיה
59	קבוצת התלמידים שעבדה בעת הראיון
59	קבוצת התלמידים שעבדה בין יום הראיון לסיום לימודים
60	הקבוצה שחבריה לא עבדו בכלל מסיום הלימודים

רקע כללי

התוכנית להשלמת השכלה מופעלת משנת 1994 ככלי להעלאת רמת ההשכלה של אוכלוסיות מוחלשות המבקשות להשתלב בשוק העבודה. התוכנית מקנה ללומדים השכלה כללית במגוון תחומים ומופעלת במשותף ע"י האגף להכשרה מקצועית ופיתוח כ"א במשרד התמ"ת והאגף לחינוך מבוגרים במשרד החינוך.

התוכנית מעלה את רמת ההשכלה של אותם מובטלים באמצעות מסגרת לימודית הנמשכת בין 5 ל- 8 חודשים ומהווה מעין מכינה ללימודים בקורסים למקצוע בהמשך. קורסי השלמת ההשכלה נערכים בעיקר בפריפריה, באזורים בהם חלק ניכר מן האוכלוסייה מוחלש ו/או קיימים בהם כיסי אבטלה¹. כך לדוגמה באוכלוסייה שחקרנו 67.3% מן התלמידים בקורסים להשלמת השכלה דווחו כי לא עבדו כלל בשלוש השנים שקדמו ללימודיהם. הערכתנו היא כי שיעור לא מבוטל מהם לא עבד במשך מספר שנים רב מכך או מעולם. המועמדים הפוטנציאליים לקורסים להשלמת השכלה מאותרים ע"י שירות התעסוקה. קיימים בתוכנית שלושה מסלולי לימוד עיקריים²:

מסלול טרום יסוד: מסלול זה מיועד ללומדים שאינם עוברים את מבחני המיון של מסלול השכלת – יסוד דהיינו לתלמידים בעלי חסכים במיומנויות בסיסיות בהבנת הנקרא ובמתמטיקה.

מסלול השכלת יסוד: תכנית הלימודים בהשכלת יסוד מתמקדת בלומדים מבוגרים על מגוון מאפייניהם, צרכיהם, וכישוריהם כאשר מדובר במסלול ללימודי תעודה. סף הכניסה למסלול נקבע על פי מבחני מיון בהבנת הנקרא ומתמטיקה שהם ברמת מבחני טרום השכלת – יסוד. יש לציין כי קיים מסלול נבדל למגזר היהודי ואחר למגזר הערבי.

מסלול השלמת השכלה תיכונית: תוכנית הלימודים היא ייחודית למבוגרים חסרי השכלה תיכונית ומותאמת לעולמו של הלומד המבוגר. במילים אחרות, התוכנית מאפשרת ללומד, שרכש ניסיון חיים ומעמד מקצועי ומשפחתי, להשלים את השכלתו התיכונית הפורמאלית. הלימודים מורכבים מיחידות לימוד במקצועות רשות ובמקצועות חובה כאשר עמידה בחובות

¹ בעיקר הורים יחידים ואוכלוסייה הנמנית על המגזר הערבי והבדואי.

² להרחבה אודות האגף להשלמת מבוגרים לרבות מסלולי הלימוד ראו:

www.education.gov.il/adult-education/agaf.htm

הלימודים מקנה לזכאים תעודה של משרד החינוך המעידה על השלמת "השכלה תיכונית למבוגרים". הלומדים להשלמת השכלה תיכונית משובצים ברמות הלימוד שלהן, בהתאם לציוני בחינות ההתאמה (בחינות המיון) שעברו: השלמת השכלה ל-10 שנות לימוד, 11 שנות לימוד או 12 שנות לימוד. הלימודים בכול המסלולים, מתנהלים במתנ"סים בשעות הבוקר.

מסמך זה יסקור את ממצאיו של סקר מעקב שנערך עם תלמידים שלמדו ב-52 קורסים להשלמת השכלה, בין החודשים פברואר לבין אפריל 2005. הסקר הווה חלק מתוך פרוטוקול המעקב שמבצע המינהל על הלומדים בהכשרה מקצועית³. אוכלוסיית הסקר הקיפה את כול התלמידים שלמדו בקורסים לעיל. הסקר כלל שני ראיונות שנערכו בנקודות זמן שונות. הראיון הראשון נערך במהלך הלימודים במסגרתו כל אחד מהמשתתפים במסגרות מלא שאלון סגור למילוי עצמי. הראיון השני היה טלפוני ונערך עם אותם נבדקים, כשמונה חודשים ועד שנה מתום הלימודים.

הסקירה הנוכחית מתייחסת ל-485 תלמידים אודותם נתקבל מידע מלא בשני הראיונות והיא בחלקה הגדול השוואתית, רוצה לומר, נקודת המוצא לתיאור הממצאים היא של שוש קבוצות של תלמידים שהשתתפו במסגרות, לפי מצבם התעסוקתי לאחר הלימודים:

- (1) תלמידים שעבדו בעת הראיון.
- (2) תלמידים שעבדו בין יום הראיון לסיום הלימודים⁴.
- (3) תלמידים שלא עבדו כלל מסיום הלימודים.

³ מינהל מחקר וכלכלה עורך מעקב מתמשך אחר מבוגרים הלומדים בהכשרות מקצועיות, מובטלים ותלמידי מכללות מה"ט להנדסאים וטכנאים. המעקב שהחל בשנת 1996, נערך בתחילת ההכשרה, לקראת סיומה ולאחר מכן במספר נקודות זמן מתום ההכשרה. כיום שוקד האגף על הרחבת המעקב גם על נוער בהכשרה מקצועית. המעקבים נועדו לסייע לאגף לקבל החלטות בנוגע לפתיחת קורסים שיגבירו את הסיכויים לשילוב בעבודה.

⁴ חלק מן התקופה, דהיינו עבדו מסיום הלימודים פרק זמן מסוים ברם לא עבדו בעת הראיון שנערך לאחר הלימודים.

עיקרי הממצאים

כלל האוכלוסייה

- ✓ 79.2% מהתלמידים שהשתתפו בקורסים להשלמת השכלה היו נשים, 62.3% היו ללא בן זוג (דהיינו, רווקים, גרושים, פרודים או אלמנים), 59.9% הווררים לילדים. הגיל הממוצע עמד על 34.8 שנים. 52.7% מן התלמידים נמנו על המגזר הערבי, מרביתם מוסלמים. 69% היו דתיים, דתיים מאוד (לרבות חרדים). 44.1% ציינו כי בית הספר האחרון בו למדו היה בית ספר יסודי או חטיבת ביניים.
- ✓ שיעור התעסוקה בקרב התלמידים⁵ שהשתתפו בקורסים, כפי שעולה מראיון שנערך עמם כשנה מתום הלימודים, עמד על 23%. שיעור התעסוקה בקרב אוכלוסייה דומה⁶ נמצא גבוה יותר ועמד על 30.6%.
- ✓ שיעור האבטלה בקרב התלמידים⁷ שהשתתפו בקורסים, כפי שעולה מראיון שנערך עמם כשנה מתום הלימודים, עמד על 36%. שיעור האבטלה בקרב אוכלוסייה דומה היה נמוך במידה משמעותית יותר ועמד על 7.4%. שיעור האבטלה הגבוה בקרב תלמידי הקורסים ביחס לאוכלוסייה דומה מעיד כי יתכן כי רבים מן התלמידים שטרם לימודיהם לא נמנו על כוח העבודה הפכו לאחר הקורס למחפשי עבודה באופן פעיל, דהיינו למובטלים. מההיבט הזה ניתן לטעון כי הקורס תרם למוטיבציה שלהם לחפש עבודה.
- ✓ שיעור ההשתתפות בקרב התלמידים⁸ שהשתתפו בקורסים, כפי שעולה מראיון שנערך עמם כשנה מתום הלימודים, עמד על 60%. שיעור ההשתתפות בקרב אוכלוסייה דומה היה נמוך יותר ועמד על 37.9%.

תלמידים שעבדו בעת הראיון שנערך לאחר הלימודים

- ✓ 22.7% מהתלמידים שהשתתפו בקורסים להשלמת השכלה עבדו בעת הראיון שנערך כשנה אחר סיום הלימודים.
- ✓ 37.7% מן התלמידים שעבדו בעת הראיון שנערך לאחר סיום הלימודים, החליטו ללמוד בקורס כהכנה ללימודי מקצוע.

⁵ כלומר, מספר המועסקים לחלק לסה"כ התלמידים.

⁶ גילאי 20-44, שהשכלתם עד 11 שנות לימוד, הגרים בפריפריה (נפות למ"ס 21-24, 29, 61, 62). שיעור ההשתתפות באוכלוסייה זו שוקלל בהתאם לחלוקה המגדרית של אוכלוסיית הסקירה (80% נשים, 20% גברים). הנתונים לקוחים מסקר כ"א 2005, למ"ס. תודתי נתונה לויסאם אבו אחמד על העיבודים הסטטיסטיים.

⁷ כלומר, מספר המובטלים לחלק לסה"כ התלמידים.

⁸ כלומר, מספר התלמידים שנמצאו בכוח העבודה לחלק לסה"כ התלמידים.

- ✓ 75.7% מן התלמידים שעבדו בעת הראיון שנערך לאחר סיום הלימודים, העריכו את הקורס, בזמן הלימודים⁹, במידה גבוהה וגבוהה מאוד.
- ✓ 59.1% מן התלמידים שעבדו בעת הראיון שנערך לאחר סיום הלימודים, קבלו תעודת סיום קורס.
- ✓ 95.4% מן התלמידים שעבדו בעת הראיון שנערך לאחר סיום הלימודים, הסכימו¹⁰, כאשר נשאלו כשנה לאחר סיום הקורס, עם הטענה כי הקורס היה חשוב גם אם לא סייע להם למצוא עבודה.
- ✓ הענפים הכלכליים השכיחים בהם הועסקו התלמידים שעבדו בעת הראיון שנערך לאחר סיום הלימודים, היו השרותים הציבוריים¹¹ (29.8%) כמו גם ענפי המסחר¹² (21.2%) והתעשייה, הבינוי והחקלאות (21.2%). משלחי היד השכיחים היו המכירות והשירותים (41%) כמו גם הבלתי מקצועיים (24%).
- ✓ 26.4% מן התלמידים שעבדו בעת הראיון שנערך לאחר סיום הלימודים, הועסקו באמצעות חברת כוח אדם.
- ✓ 73.6% מן התלמידים שעבדו בעת הראיון שנערך לאחר סיום הלימודים, עבדו מאז סיום הלימודים ועד ליום הראיון במקום עבודה אחד.

תלמידים שעבדו בין יום הראיון לבין סיום הלימודים

- ✓ שיעור התלמידים שהשתתפו בקורסים להשלמת השכלה ועבדו בין יום הראיון, שנערך כשנה אחר סיום הלימודים, לבין סיום הלימודים עמד על 10.5%.
- ✓ 44% מן התלמידים שעבדו בין יום הראיון לבין סיום הלימודים, החליטו ללמוד בקורס כהכנה ללימודי מקצוע.
- ✓ 72.6% מן התלמידים שעבדו בין יום הראיון לבין סיום הלימודים, העריכו את הקורס, בזמן הלימודים¹³, במידה גבוהה וגבוהה מאוד.
- ✓ 41.2% מן התלמידים שעבדו בין יום הראיון לבין סיום הלימודים, קבלו תעודת סיום קורס.

⁹ קרי, בעת הראיון הראשון שנערך בזמן הקורס.

¹⁰ "מסכים" ו"מסכים במידה רבה".

¹¹ דהיינו חינוך, שירותי בריאות ושירותי סעד ורווחה, שירותים קהילתיים, חברתיים, אישיים ואחרים ומינהל ציבורי.

¹² מסחר סיטוני וקמעוני, תיקון כלי רכב מנועיים, אופנועים וקטנועים וטובין לשימוש אישי וביתי.

¹³ קרי, בעת הראיון הראשון שנערך בזמן הקורס.

- ✓ 85.7% מן התלמידים שעבדו בין יום הראיון לבין סיום הלימודים, הסכימו¹⁴, עם הטענה כי הקורס היה חשוב גם אם לא סייע להם למצוא עבודה.
- ✓ הענפים הכלכליים השכיחים בהם הועסקו התלמידים שעבדו בין יום הראיון לבין סיום הלימודים, היו התעשייה, הבינוי והחקלאות (28%) כמו גם ענף המסחר¹⁵ (22%). משלחי היד השכיחים היו המכירות והשירותים (34%) כמו גם הבלתי מקצועיים (31.9%).
- ✓ 15.7% מן התלמידים שעבדו בין יום הראיון לבין סיום הלימודים, הועסקו באמצעות חברת כוח אדם.
- ✓ כול התלמידים שעבדו בין יום הראיון לבין סיום הלימודים, עבדו מאז סיום הלימודים ועד ליום הראיון במקום עבודה אחד.

תלמידים שלא עבדו כלל מסיום הלימודים

- ✓ 66.8% מן התלמידים לא עבדו כלל מסיום הלימודים.
- ✓ 33% מן התלמידים שלא עבדו כלל מסיום הלימודים, החליטו ללמוד בקורס על מנת לרכוש השכלה כללית.
- ✓ 73.2% מן התלמידים שלא עבדו כלל מסיום הלימודים, העריכו את הקורס, בזמן הלימודים¹⁶, במידה גבוהה וגבוהה מאוד.
- ✓ 30.9% מן התלמידים שלא עבדו כלל מסיום הלימודים, קבלו תעודת סיום קורס.
- ✓ 89.8% מן התלמידים שלא עבדו כלל מסיום הלימודים, הסכימו¹⁷, כאשר נשאלו כשנה לאחר סיום הקורס, עם הטענה כי הקורס היה חשוב גם אם לא סייע להם למצוא עבודה.
- ✓ 18.8% מן התלמידים שלא עבדו כלל מסיום הלימודים, לא עבדו גם בשלוש השנים האחרונות בישראל. 42.6% מחברי הקבוצה חיפשו עבודה באופן פעיל לאחר לימודיהם, 82.6% מחברי הקבוצה חיפשו עבודה באמצעות שרות התעסוקה.

¹⁴ "מסכים" ו"מסכים במידה רבה".

¹⁵ מסחר סיטוני וקמעוני, תיקון כלי רכב מנועיים, אופנועים וקטנועים וטובין לשימוש אישי וביתי.

¹⁶ קרי, בעת הראיון הראשון שנערך בזמן הקורס.

¹⁷ "מסכים" ו"מסכים במידה רבה".

רקע, מטרות,

מתודולוגיה ואוכלוסייה

כללי

התוכנית להשלמת השכלה מופעלת משנת 1994 ככלי להעלאת רמת ההשכלה של אוכלוסיות מוחלשות המבקשות להשתלב בשוק העבודה. התוכנית מקנה ללומדים השכלה כללית במגוון תחומים והופעלה במשותף ע"י האגף להכשרה מקצועית ופיתוח כ"א במשרד התמ"ת והאגף לחינוך מבוגרים במשרד החינוך. התוכנית להשלמת ההשכלה ייחודית הן באוכלוסייה אליה היא מיועדת, הן בתכני הלימודים והן במערכת ביצוע ההכשרות המשותפת כאמור למשרד התמ"ת ולמשרד החינוך. ייחודיותה של התוכנית מצביעה על החשיבות לסקור בנפרד את מאפייניה כמו גם לעמוד בנפרד על הישגיה.

היוזמה לתוכנית להשלמת השכלה נולדה מן הצורך לסייע למקבלי הבטחת הכנסה, החסרים את ההשכלה הבסיסית הנדרשת לשם השתלבות במערך ההכשרה המקצועית המופעל ע"י האגף להכשרה מקצועית. מטרת התוכנית להעלות את רמת ההשכלה של אותם מובטלים באמצעות מסגרת לימודית הנמשכת בין 5 ל- 8 חודשים ומהווה מעין מכינה ללימודים בקורסים למקצוע בהמשך. קורסי השלמת ההשכלה נערכים בעיקר בפריפריה, באזורים בהם חלק ניכר מן האוכלוסייה מוחלש ו/או קיימים בהם כיסי אבטלה¹⁸.

ברם, למרות שהתוכנית להשלמת השכלה נבנתה כאמור כ"מכינה" ללימודי מקצוע במסגרת ההכשרות של האגף להכשרה מקצועית, מן הראוי לבחון אותה ואת הישגיה במבט רחב יותר. הספרות המקצועית בתחום הכלכלה העוסקת בצבירת הון אנוש מבחינה בין שני סוגי הון: הון אנוש ייחודי דהיינו, ספציפי והון אנוש כללי. ההון הייחודי משמש את הפרט בפעילויות מוגדרות ולצורך מקצוע מסוים (למשל, רתכות, תיקון מחשבים, ריצוף). ההון הכללי לעומת זאת מתייחס להון אנוש המסייע לפרט בביצוע מגוון משימות, לאו דווקא בתחום עיסוק מסוים. ניתן לדוגמא למנות בין מרכיבי ההון הכללי את כושר ההבעה בכתב ואת המיומנות הנדרשת לשם הפעלת מחשב.

ההכשרות המקצועיות של האגף להכשרה מקצועית מסייעות ברובן לצבור הון אנוש ייחודי. קורסי השלמת השכלה יוצאי דופן מבחינה זאת בכך שהן מכוונים להעצמת הון האנוש הכללי של הפרט. לכן קיים עניין מיוחד לבחון את השפעת קורסי השלמת ההשכלה על הפרט ובייחוד את תרומתם לתפקודו האישי ולתפקודו בשוק העבודה.

¹⁸ בעיקר הורים יחידים ואוכלוסייה הנמנית על המגזר הערבי והבדואי.

מבנה התוכנית ותכניה

המועמדים הפוטנציאליים לקורסים להשלמת השכלה מאותרים ע"י שירות התעסוקה. כאן ראוי לציין כי מובטל אשר ברשותו תעודת גמר תיכון לא ישתתף בקורס גם אם ידיעותיו בפועל משקפות רמת השכלה נמוכה יחסית. המיונים לקורסים נעשים בשיתוף עם האגף להכשרה מקצועית ובמסגרתם נבחנים המועמדים בהבנת הנקרא ובעברית. תפקיד המבחן בהבנת הנקרא ובעברית הינו למיין את האוכלוסייה לכיתות או מסלולי לימוד. לאחר תקופת לימודים שבה עוברים התלמידים רענון קצר, בודקים גם את ידיעותיהם בחשבון. לכול מועמד נערך ראיון אישי עם מנהל מוסד הלימוד.

קיימים בתוכנית שלושה מסלולי לימוד עיקריים¹⁹:

מסלול טרום יסוד: מסלול זה מיועד ללומדים שאינם עוברים את מבחני המיון של מסלול השכלת – יסוד דהיינו לתלמידים בעלי חסכים במיומנויות בסיסיות בהבנת הנקרא ובמתמטיקה.

מסלול השכלת יסוד: תכנית הלימודים בהשכלת יסוד מתמקדת בלומדים מבוגרים על מגוון מאפייניהם, צרכיהם, וכישוריהם כאשר מדובר במסלול ללימודי תעודה. סף הכניסה למסלול נקבע על פי מבחני מיון בהבנת הנקרא ומתמטיקה שהם ברמת מבחני טרום השכלת – יסוד. יש לציין כי קיים מסלול נבדל למגזר היהודי ואחר למגזר הערבי.

מסלול השלמת השכלה תיכונית: תוכנית הלימודים היא ייחודית למבוגרים חסרי השכלה תיכונית ומותאמת לעולמו של הלומד המבוגר. במילים אחרות, התוכנית מאפשרת ללומד, שרכש ניסיון חיים ומעמד מקצועי ומשפחתי, להשלים את השכלתו התיכונית הפורמאלית. הלימודים מורכבים מיחידות לימוד במקצועות רשות ובמקצועות חובה כאשר עמידה בחובות הלימודים מקנה לזכאים תעודה של משרד החינוך המעידה על השלמת "השכלה תיכונית למבוגרים". הלומדים להשלמת השכלה תיכונית משובצים ברמות הלימוד שלהן, בהתאם לציוני בחינות ההתאמה (בחינות המיון) שעברו: השלמת השכלה ל-10 שנות לימוד²⁰, 11 שנות לימוד²¹ או 12 שנות לימוד²².

¹⁹ להרחבה אודות האגף להשלמת מבוגרים לרבות מסלולי הלימוד ראו:

www.education.gov.il/adult-education/agaf.htm

²⁰ השלמת י" כיתות – מסלול בהיקף של כ- 560 שעות, כולל לימודי חובה של הבנת הנקרא ומתמטיקה (בסך הכול בחמש מקצועות).

²¹ השלמת י"א כיתות – בהיקף כולל של שבע יחידות לימוד של האגף (ברמת תעודת גמר תיכונית), או בחמש יחידות לימוד ברמת תעודת גמר תיכונית), – יחידת "בגרות" אחת. יחידות החובה הן בהבנת הנקרא ובמתמטיקה (בסך הכול בארבע מקצועות).

²² השלמת י"ב כיתות – תג"ת (תעודת גמר תיכונית), מסלול בהיקף כולל של כ- 700 שעות, הכולל עשר יחידות לימוד, מתוכן שלוש יחידות "בגרות". יחידות החובה הן בהבנת הנקרא, בהבעה ובמתמטיקה.

הלימודים בכול המסלולים, מתנהלים במתני"סים בשעות הבוקר.

מסמך זה יסקור את ממצאיו של סקר מעקב שנערך עם תלמידים בקורסים להשלמת השכלה. תלמידים אלה למדו ב-52 קורסים, דהיינו כיתות לימוד, שנפתחו בין החודשים פברואר לאפריל 2005. 33 קורסים (65.3%) נערכו במחוז חיפה והצפון, 12 קורסים (23.2%) נערכו במחוז באר שבע והדרום ו-7 קורסים (13.5%) במחוז תל אביב והמרכז. הסקר הווה חלק מתוך פרוטוקול המעקב שמבצע המינהל על הלומדים בהכשרה מקצועית²³.

הסקירה הנוכחית רובה ככולה השוואתית, רוצה לומר, נקודת המוצא לתאור הממצאים היא של שלוש קבוצות של תלמידים שהשתתפו במסגרות, לפי מצבם התעסוקתי לאחר הלימודים:

(1) תלמידים שעבדו בעת הראיון.

(2) תלמידים שעבדו בין יום הראיון לסיום הלימודים²⁴.

צרוף קבוצת העובדים בזמן הראיון לאלה שלא עבדו בזמן הראיון אך עבדו במשך תקופה כלשהי לאחר הלימודים, תניב קבוצה של "נחשפים לתעסוקה".

(3) תלמידים שלא עבדו כלל מסיום הלימודים.

מתודולוגיה ושיטת איסוף הנתונים

הנתונים מתבססים על סקר מעקב שערך מינהל מחקר וכלכלה במשרד התמ"ת. הסקר כלל שני ראיונות בשתי נקודות זמן שונות. הראשון נערך במהלך הלימודים בקורסים להשלמת השכלה במסגרתו כל אחד מהתלמידים, מלא שאלון סגור למילוי עצמי והוא נערך בין מאי ליולי 2005. הראיון השני היה טלפוני ונערך עם אותם נבדקים, כשנה מתום הלימודים, במהלך ספטמבר 2006.

²³ מינהל מחקר וכלכלה עורך מעקב מתמשך אחר מבוגרים הלומדים בהכשרות מקצועיות, מובטלים ותלמידי מכללות מה"ט להנדסאים וטכנאים. המעקב שהחל בשנת 1996, נערך בתחילת ההכשרה, לקראת סיומה ולאחר מכן במספר נקודות זמן מתום ההכשרה. כיום שוקד האגף על הרחבת המעקב גם על נוער בהכשרה מקצועית. המעקבים נועדו לסייע לאגף לקבל החלטות בנוגע לפתיחת קורסים שיגבירו את הסיכויים לשילוב בעבודה.

²⁴ חלק מן התקופה, דהיינו עבדו מסיום הלימודים פרק זמן מסוים ברם לא עבדו בעת הראיון שנערך לאחר הלימודים.

אוכלוסייה : אוכלוסיית הסקר כללה את כלל התלמידים במסגרות ההכוון שלמדו ב - 52 קורסים שנפתחו בין פברואר לאפריל 2005. אוכלוסיית הלומדים עמדה על 785 תלמידים. סקירה זו מתייחסת לאוכלוסייה מצומצמת יותר המונה 485 תלמידים אודותם נתקבל מידע מלא בשני הראיונות²⁵. 485 התלמידים שמקיפה הסקירה התפלגו לפי קורסים כדלקמן²⁶: מרבית התלמידים (404, דהיינו 83.2%) למדו במסלול של השלמת השכלה תיכונית²⁷, 81 תלמידים למדו במסלול של השלמת השכלת יסוד²⁸.

לאור העובדה ששיעור המשיבים בראיון השני עמד על 61.8% מן הלומדים, מן הראוי לעמוד על מידת הייצוגיות של אוכלוסיית הסקירה, את כלל 785 הלומדים. לוח מס' 1 מתאר את התפלגות משתני הרקע של 785 הלומדים לצד אלה של 485 התלמידים אודותם נתקבל מידע מלא בשני הראיונות. הלוח מלמד כי אין הבדלים משמעותיים בין כלל התלמידים לבין אוכלוסיית הסקירה, כלומר ניתן לומר כי אוכלוסיית הסקירה מייצגת את כלל אוכלוסיית הלומדים במידה משביעת רצון.

לוח 1: השוואה בין כלל הלומדים ובין אוכלוסיית הסקירה במשתני הרקע, באחוזים

מסה"כ¹		
אוכלוסיית הסקירה	כלל הלומדים	
100%	100%	סה"כ
		מגדר
79.2	77.4	נשים
20.8	22.6	גברים

²⁵ הסיבות לנשירה של 300 תלמידים מן הראיון השני היו: טלפונים שגויים (179 תלמידים המהווים 59.6% מהנושרים), לא ניתן להשגה, דהיינו נעשו למעלה מ-10 ניסיונות להשיג את הנבדק ללא הצלחה (78 מהתלמידים המהווים 26%), סרוב להתראיין (23 תלמידים המהווים 7.7% מהנושרים), שוהה בחו"ל (5 תלמידים המהווים 1.7% מהנושרים), אין מענה (11 תלמידים המהווים 7% מהנושרים) וסיבות אחרות (15 תלמידים המהווים 5% מהנושרים).

²⁶ ראוי לציין כי 26 תלמידים (5.6% מהמדגם) המשיכו מיד לאחר סיום הקורס הראשון ללמוד בקורס נוסף להשלמת השכלה (15 תלמידים השלימו 12 שנות לימוד, 10 תלמידים השלימו 10 שני"ל ותלמיד אחד השלים גם 10 וגם 12 שנות לימוד מאז שסיים את הקורס הראשון ועד ליום הראיון. בקשנו שיתייחסו בתשובותיהם בראיון שנערך לאחר הלימודים, לקורס שסיימו במהלך הקיץ של שנת 2005, דהיינו לקורס עליו מתבססת הסקירה.

²⁷ 299 תלמידים (61.6%) השלימו 12 שני"ל, 105 תלמידים (21.6%) השלימו 10 שני"ל.

²⁸ 12 תלמידים (2.5%) השלימו 9 שני"ל, 69 תלמידים (14.2%) השלימו 8 שני"ל.

המשך - לוח 1: השוואה בין כלל הלומדים ובין אוכלוסיית הסקירה במשתני הרקע, באחוזים מסה"כ¹

אוכלוסיית הסקירה	כלל הלומדים	
		מצב משפחתי
41.7	43.3	רווק
37.7	37.2	נשוי/חי עם בן זוג
20.6	19.5	גרוש/פרוד/אלמן
59.9	59.1	הורים לילדים
		גיל
54.2	56.2	34-20
31.7	30.9	35-44
14.2	12.9	45 ומעלה
		מגזר
52.7	55.6	ערבים
29.3	27.8	יהודים ותיקים
17.9	16.6	עולים
		מידת הדתיות
30.9	30.7	חילוני ²⁹
41.9	40.1	מסורתית
27.1	29.2	דתי/דתית מאוד ³⁰
		סוג ביה"ס אחרון
1.9	2.8	לא למד כלל
44.1	44.8	יסודי וחטיבת ביניים
20.6	19.2	תיכון עיוני
19.8	19.2	תיכון מקצועי וחקלאי
2.1	1.7	ישיבה
11.5	12.2	אחר ³¹

1 מקור: סקר השלמת השכלה, מינהל מחקר וכלכלה.

²⁹ כולל חילונים השומרים על חלק ממנהגי הדת.

³⁰ בקרב היהודים הכוונה היא לחרדי.

³¹ רובם למדו במכללה או לימודי תעודה כלשהם (לדוגמא, הסמכה לגנת).

כף הסקר : את כלי הסקר הוו שני שאלונים יעודיים, מובנים וסגורים שנבנו במיוחד למטרותיו. השאלון שנועד למילוי במהלך הלימודים כלל 170 שאלות לפי התחומים הבאים: שירות צבאי והשכלה, נסיון תעסוקתי במהלך שלוש השנים האחרונות לפני הקורס – בישראל, החלטה על השתתפות בקורס, ייעוץ והכוונה, חיפוש עבודה והצעות עבודה במהלך הלימודים. בנוסף כלל השאלון היגדים שונים על תכני הלימודים והצוות שמטרתם הייתה ללמד על מידת שביעות הרצון והתרומה של הלימודים למשתתפים בקורסים.

השאלון השני שמולא לאחר סיום הלימודים כלל שלושה נוסחים, אחד למרואיינים שעבדו בזמן הראיון, שני למרואיינים שלא עבדו בזמן הראיון אולם חיפשו עבודה באופן פעיל באותו זמן (להלן, מובטלים) ושלישי, למרואיינים אשר לא עבדו בזמן הראיון וגם לא חיפשו עבודה באותה עת, דהיינו, לא נמצאו בכוח העבודה. כול הנוסחים הכילו בין 80-90 שאלות וכללו חלק אחד שהקיף את התחומים הבאים: חוות דעת בנוגע ללימודים ושאלות לגבי יציאה ללימודים נוספים של השלמת השכלה, מאז הקורס ובזמן הראיון. מרואיינים שעבדו בזמן הראיון נשאלו גם לגבי: עבודה בזמן הראיון ולאחר הלימודים, עבודה ראשונה לאחר הלימודים, רציפות בעבודה והשוואה בין העבודה הנוכחית לבין העבודה האחרונה לפני הלימודים. מרואיינים מובטלים נשאלו על: חיפוש עבודה וקבלת קצבאות מתום הלימודים, תקופות של אי המצאות בכוח העבודה מתום הלימודים והסיבות להן, פרטים בנוגע לעבודה האחרונה, עבודה ראשונה לאחר הלימודים ורציפות בעבודה. השאלון שיועד למרואיינים שלא נמצאו בכוח העבודה בעת הראיון שאל על: חיפוש עבודה בעבר, עבודתם האחרונה לאחר הלימודים ועל הסיבות לכך שאינם נמצאים בכוח העבודה. הן השאלון ששמש לראיון הראשון והן שלושת הנוסחים של השאלון שיועדו לראיון השני, כללו שאלות סוציו-דמוגרפיות.

הסקירה בנויה משלושה חלקים עיקריים. הראשון יציג בקצרה את ממצאי הראיון הראשון שנערך עם התלמידים, דהיינו בזמן הלימודים בקורסים להשלמת השכלה. חלק זה יתמקד במאפייני התלמידים, לפי מצבם התעסוקתי לאחר הלימודים וינסה אף לעמוד על אינדיקטורים המצביעים על מידת פגיעותה של האוכלוסייה. בהמשך נתייחס להיסטוריה התעסוקתית של הלומדים לרבות קבלת גמלאות לפני הלימודים, לפי מצבם התעסוקתי לאחר הלימודים. בנוסף, נסקור, לפי קבוצות של מצב תעסוקתי, את מידת ההערכה של הלומדים את התוכנית והמסגרת במהלך הלימודים. חלקה השני של הסקירה יתאר את ממצאיו

העיקריים של הראיון השני, היינו הראיון הטלפוני שנערך עם התלמידים לאחר שסיימו את הלימודים. בפרק זה נתמקד במיוחד במאפייני הרקע של התלמידים שנמצאו בהלימה עם חשיפה לתעסוקה כמו גם בהערכת הלימודים והמסגרת של התלמידים, לפי מצבם התעסוקתי. בנוסף נעמוד על הדרכים שהובילו למציאת עבודה ועל מאפייני תעסוקה נבחרים בקרב מי שעבד לאחר לימודיו ועל דפוסי חיפוש עבודה, בקרב מי שלא עבד בזמן הראיון. לבסוף נסקור בקצרה את הסיבות שצויינו על ידי תלמידים לאי הימצאותם בכוח העבודה. חלקה השלישי של הסקירה יסכם את הממצאים.

ממצאי הראיון שנערך בזמן הלימודים

משתני הרקע

לוח מסי' 2 מציג את משתני הרקע של הלומדים בהשלמת השכלה, לפי מצבם התעסוקתי ובכלל המדגם. הלוח מורה שמרבית התלמידים היו נשים (79.2%), ללא בן זוג (62.3%) דהיינו, רווקים, גרושים, פרודים או אלמנים וכן הורים לילדים (59.9%). 89.3% מן ההורים היו ילדים עד גיל 18.

למעלה ממחצית התלמידים (54.2%) נמנו על קבוצת הגיל הצעיר, הווה אומר 20 עד 34, כאשר הגיל הממוצע עמד על 34.8 שנים. כמחצית התלמידים (52.7%) נמנו על המגזר הערבי, מרביתם מוסלמים. פחות משליש מן התלמידים (30.9%) היו חילוניים וקרוב למחצית (44.1%) ציינו כי בית הספר האחרון בו למדו היה בית ספר יסודי או חטיבת ביניים. ברם, כחמישית מן התלמידים (20.6%) למדו בתיכון עיוני ושיעור דומה (19.8%) למד בבית ספר תיכון מקצועי או חקלאי. ראוי לתת את הדעת לכך כי מחד, שיעור זעום של תלמידים (1.9%) לא למד כלל ומאידך, כעשירית (11.5%) מן התלמידים למדו במסגרות שונות שהקנו להם הסמכה ומקצוע.

השוואה בין קבוצות המצב התעסוקתי מצביעה על שיעור גבוה של נשים בכול הקבוצות אולם על ייצוג חסר של נשים בקרב אלה שעבדו בעת הראיון, בהשוואה לקבוצות האחרות (68.2% לעומת כ-80%).

בקבוצת התלמידים שעבדו בין הראיון לסיום הלימודים נכר ייצוג יתר לרווקים, בהשוואה ליתר קבוצות המצב התעסוקתי (54% לעומת 42.1% בקבוצה שעבדה בעת הראיון ו-39.6% בקבוצה שלא עבדה כלל מסיום הלימודים). ייצוג חסר להורים נצפה בקרב הקבוצה שעבדה בין הראיון לסיום הלימודים, בהשוואה ליתר הקבוצות (51.4% לעומת כ-61% בשאר הקבוצות). בקרב תלמידים הורים - נכר שיעור רב יותר של הורים לילדים עד גיל 18 בקבוצה שעבדה בעת הראיון, כמו גם בקבוצה שעבדה בין הראיון לסיום הלימודים, בהשוואה לקבוצה השלישית (96.7%, 94.7% לעומת 86%, בהתאמה).

בקבוצת התלמידים שעבדו בין הראיון לסיום הלימודים בולט שיעורם של התלמידים הצעירים, עד גיל 34, בהשוואה לשאר קבוצות המצב התעסוקתי (66% לעומת 61.7% בקרב חברי הקבוצה שעבדו בין הראיון לסיום הלימודים, ו-49.7% בקרב הקבוצה שלא עבדה כלל). ממוצע גיל התלמידים שעבדו בזמן הראיון עמד על 33.3 שנים ועל 32.7 שנים בקרב אלה שעבדו בין הראיון לסיום הלימודים, כאשר בקבוצת התלמידים שלא עבדו כלל היה ממוצע הגיל גבוה יותר ועמד על 35.6 שנים.

ממצא בולט העולה מן הלוח עקרו ייצוג היתר של הערבים בקבוצת התלמידים שלא עבדו כלל בהשוואה לשאר קבוצות המצב התעסוקתי (69.7% לעומת כ-18% בלבד בשתי הקבוצות האחרות).

שיעור החילונים היה הגבוה ביותר בקבוצה של אלה אשר עבדו בין הראיון לסיום הלימודים בהשוואה לשאר קבוצות המצב התעסוקתי (56.9% לעומת 49.1% בקרב מי שעבד בעת הראיון ו-20.5% בלבד בקרב מי שלא עבד כלל לאחר סיום לימודיו). שיעור הדתיים והדתיים מאוד בקבוצה שלא עבדה כלל מסיום לימודיה, היה כפול מאשר בקבוצה של העובדים בעת הראיון וכמעט פי 9 מזה שבקוצה השלישית (34.5% לעומת 16.7% ו-4% בלבד, בהתאמה). ולבסוף, הלוח מצביע על ייצוג יתר של תלמידים שלמדו בבית ספר יסודי או חטיבת ביניים בקרב הקבוצה שלא עבדה כלל לאחר סיום לימודיה, בהשוואה לשאר הקבוצות (54.9% לעומת 24.5% בקרב אלה שעבדו בעת הראיון ו-17.6% בקרב אלה שלא עבדו כלל לאחר סיום לימודיהם). עם זאת ראוי לתת את הדעת לכך כי לא ניכרים הבדלים בולטים בין שלוש הקבוצות ביחס ללומדים בתיכון עיוני (27.3% בקרב מי שעבד בעת הראיון, 19.6% בקרב מי שעבד בין הראיון לסיום הלימודים, 17.6% בקרב מי שלא עבד כלל מסיום לימודיו).

לסיכום, הממצאים מצביעים על כך שמרבית התלמידים, בכול הקבוצות, היו נשים. עיקר ההבדלים בין הקבוצות מציינים דיוקן נפרד של הקבוצה שעבדה בין יום הראיון לסיום הלימודים. זו התאפיינה כאמור, בהשוואה ליתר הקבוצות, בייצוג יתר של רווקים ובייצוג חסר של הורים. בקבוצה זו היו יותר צעירים (עד גיל 34) וחילונים. הקבוצה שתבריה לא עבדו כלל מסיום הלימודים התאפיינה, בהשוואה לשאר הקבוצות, בייצוג יתר של תלמידים מבוגרים יותר כמו גם של ערבים ודתיים או דתיים מאוד. בנוסף, חברי קבוצה זו ציינו יותר, בהשוואה ליתר הקבוצות את בית הספר היסודי ואת חטיבת הביניים כמוסד הלימודים האחרון בו למדו.

ממצאי הראיון שנערך בזמן הלימודים

לוח 2 : תלמידים בהשלמת השכלה לפי משתני הרקע ומצב תעסוקתי, באחוזים מסה"כ¹

לא עבדו כלל מסיום הלימודים	עבדו בין הראיון לסיום הלימודים	עבדו בעת הראיון	בכלל המדגם	
100%	100%	100%	100%	סה"כ
				מגדר
82.7	80.4	68.2	79.2	נשים
17.3	19.6	31.8	20.8	גברים
				מצב משפחתי
39.6	54.0	42.1	41.7	רווק
43.8	16.0	29.9	37.7	נשוי/חי עם בן זוג
16.6	30.0	28.0	20.6	גרוש/פרוד/אלמן
60.6	51.4	61.0	59.9	הורים לילדים
				מהם:
86.0	94.7	96.7	89.3	הורים לילדים עד גיל 18
				גיל
49.7	66.0	61.7	54.2	20-34
37.1	20.0	21.5	31.7	35-44
13.2	14.0	16.8	14.2	45 ומעלה
				מגזר
69.7	18.0	18.7	52.7	ערבים
20.5	50.0	45.8	29.3	יהודים ותיקים
9.8	32.0	35.5	17.9	עולים
				מידת הדתיות
20.5	56.9	49.1	30.9	חילוני ³²
45.0	39.2	34.3	41.9	מסורתי
34.5	4.0	16.7	27.1	דתי/דתית מאוד ³³

³² כולל חילונים השומרים על חלק ממנהגי הדת.

³³ בקרב היהודים הכוונה היא לחרדי.

המשך - לוח 2 : תלמידים בהשלמת השכלה לפי משתני הרקע ומצב תעסוקתי, באחוזים מסה"כ¹

לא עבדו כלל מסיום הלימודים	עבדו בין הראיון לסיום הלימודים	עבדו בעת הראיון	בכלל המדגם	
				סוג ביה"ס אחרון
2.5	2.0	0.0	1.9	לא למד כלל
54.9	17.6	24.5	44.1	יסודי וחטיבת ביניים
18.5	19.6	27.3	20.6	תיכון עיוני
12.7	43.1	30.0	19.8	תיכון מקצועי וחקלאי
1.5	3.9	2.7	2.1	ישיבה
9.9	13.7	15.5	11.5	אחר ³⁴

1 מקור: סקר השלמת השכלה, מינהל מחקר וכלכלה.

פגיעותה של האוכלוסייה – השוואה בין מי שעבדו למי שלא עבדו בשלוש השנים שקדמו

לקורס ובחינת המאפיינים של מי שעבד לפני הקורס

על מנת לעמוד מקרוב על מאפייני האוכלוסייה שעשויים ללמד על המידה בה מדובר באוכלוסייה מוחלשת, דהיינו אוכלוסייה המתאפיינת בחסמים תעסוקתיים שונים, השוונו בין מאפיינים נבחרים של תלמידים שעבדו בשלוש השנים שקדמו ללימודים³⁵, כלומר בין תלמידים בעלי ניסיון תעסוקתי קודם, לבין תלמידים משוללי ניסיון שכזה. בשלב השני בחנו אלו מאפיינים נמצאים בזיקה לעבודה לפני הקורס. הממצאים מפורטים בלוחות מס' 3 ו-4. לוח 3 מורה כי למרות שמרבית התלמידים היו נשים בשתי הקבוצות, נצפה ייצוג יתר לנשים בקרב קבוצת התלמידים שלא עבדו בשלוש השנים שקדמו לקורס, בהשוואה לקבוצה השנייה (84.2% לעומת 65.9%). כשלושת רבעי מן התלמידים (72.2%) שעבדו לפני הקורס, לעומת (57.6% מן התלמידים בקבוצה המקבילה, חיו ללא בן זוג. בניגוד לכך, שיעור ההורים בקרב הקבוצה שלא עבדה היה גבוה מאשר בקבוצה שעבדה לפני הקורס (63.4% לעומת 50%, בהתאמה) למרות זאת מעניין לציין כי שיעור ההורים לילדים עד גיל 18 בקרב הורים שעבדו, היה גבוה יותר מאשר בקבוצה המקבילה (96.7% לעומת 85.1%, בהתאמה).

³⁴ רובם למדו במכללה או לימודי תעודה כלשהם (לדוגמא, הסמכה לגנת).

³⁵ בישראל או בחו"ל.

ממצאי הראיון שנערך בזמן הלימודים

בקבוצה שלא עבדה, בולט במיוחד ייצוג היתר של הערבים, לעומת ייצוגם בקבוצה השנייה (66.4% לעומת 25%). שיעור החילונים היה גבוה יותר בקבוצה שעבדה, לעומת הקבוצה המקבילה (49.3% לעומת 23.7%) בזמן שמגמה הפוכה נצפתה לגבי שיעור הדתיים והחרדים (33.3% לעומת 14.1% בלבד).

למרות שיעורם הזעום של חסרי ההשכלה הפורמאלית בשתי הקבוצות, ייצוגם בקבוצה שלא עבדה רבה יותר בהשוואה לקבוצה המקבילה (2% לעומת 0.7%). בולט במיוחד ההבדל בין שתי קבוצות המצב התעסוקתי ביחס ללומדים ביסודי ובחטיבה, כאשר 52.9% בקרב הקבוצה שלא עבדה ציינו סוג בית ספר זה כאחרון בו למדו לעומת 26.4% בקבוצה המקבילה. בהמשך ישיר לכך, שיעור התלמידים שלמדו במוסדות חינוך גבוהים יותר היה רב יותר בקבוצה שעבדה מאשר בקבוצה המקבילה.

לסיכום, קבוצת התלמידים בעלת הרקע התעסוקתי שקדם ללימודים התאפיינה בהשוואה לקבוצה השנייה, בתלמידים שחיו ללא בן זוג. בקרב ההורים שנמנו על קבוצה זו, בלט שיעורם הרב יותר של הורים לילדים עד גיל 18, בהשוואה לקבוצה המקבילה. בקבוצה שעבדה בשלוש השנים שקדמו ללימודיה היו יותר יהודים, עולים חדשים וחילונים, בהשוואה לקבוצה השנייה. תלמידים שהיו נטולי היסטוריה תעסוקתית נמנו על המגדר הנשי, נטו להיות הורים, השתייכו למגזר הערבי, הגדירו עצמם כדתיים או דתיים מאוד והיו בעלי השכלה נמוכה יותר, בהשוואה לקבוצה השנייה.

לוח 3: תלמידים בהשלמת השכלה, אינדיקטורים להערכת מידת הפגיעות של האוכלוסייה, באחוזים מסה"כ¹

	לא עבדו בשלוש השנים שקדמו ללימודים	עבדו בשלוש השנים שקדמו ללימודים	בכלל המדגם	
	100%	100%	100%	סה"כ
				מגדר
	84.2	65.9	79.2	נשים
	15.8	34.1	20.8	גברים

המשך - לוח 3: תלמידים בהשלמת השכלה, אינדיקטורים להערכת מידת הפגיעות של האוכלוסייה, באחוזים מסה"כ¹

לא עבדו בשלוש השנים שקדמו ללימודים	עבדו בשלוש השנים שקדמו ללימודים	בכלל המדגם	
			מצב משפחתי
57.6	72.2	62.3	רווק/ גרוש/פרוד/אלמן
42.4	27.8	37.7	נשוי/חי עם בן זוג
63.4	50.0	59.9	הורים לילדים
			מהם:
85.1	96.7	89.3	הורים לילדים עד גיל 18
			מגזר
66.4	25.0	52.7	ערבים
20.1	47.9	29.3	יהודים ותיקים
13.5	27.1	17.9	עולים
			מידת הדתיות
23.7	49.3	30.9	חילוני ³⁶
43.0	36.6	41.9	מסורתי
33.3	14.1	27.1	דתי/דתני מאוד ³⁷
			סוג ביה"ס אחרון
2.0	0.7	1.9	לא למד כלל
52.9	26.4	44.1	יסודי וחטיבת ביניים
19.9	25.0	20.6	תיכון עיוני
15.2	29.9	19.8	תיכון מקצועי וחקלאי
1.7	3.5	2.1	ישיבה
8.4	14.6	11.5	אחר ³⁸

1 מקור: סקר השלמת השכלה, מינהל מחקר וכלכלה.

³⁶ כולל חילונים השומרים על חלק ממנהגי הדת.

³⁷ בקרב היהודים הכוונה היא לחרדי.

³⁸ רובם למדו במכללה או לימודי תעודה כלשהם (לדוגמא, הסמכה לגנת).

לוח מס' 4 מתאר את המצב התעסוקתי של התלמידים לפני הלימודים, דהיינו את ההסטוריה התעסוקתית שלהם, כפונקציה של משתני הרקע של התלמידים. הלוח מלמד כי שיעור רב יותר של גברים מאשר נשים, עבדו בשלוש השנים שקדמו לקורס (49.5% לעומת 28.3%). השוואה בין קבוצות המצב המשפחתי מעלה כי יותר רווקים כמו גם גרושים, פרודים או אלמנים, עבדו בהשוואה לתלמידים עם בן זוג (37.9%, 37.2% לעומת 24.1%, בהתאמה). הורים לילדים עבדו פחות בהשוואה לתלמידים ללא ילדים (26.6% לעומת 38.6%). השוואה בין שתי קבוצות הגיל מלמדת כי תלמידים מבוגרים יותר, בני 41 ומעלה, נטו יותר לעבוד בהשוואה לקבוצה המקבילה (40.2% לעומת 30.6%). שיעור רב יותר של יהודים ותיקים כמו גם עולים חדשים עבדו לפני הקורס, בהשוואה לערבים (54.3%, 50%, 15.8%, בהתאמה). זאת ועוד, שיעור רב יותר של חילונים, בהשוואה ליתר קבוצות הדתיות, עבדו בישראל בשלוש השנים שקדמו לקורס (50.4% לעומת 29.4% בקרב המסורתיים, 17.1% בלבד בקרב הדתיים והדתיים מאוד). ולבסוף, הלומדים בתיכון, בישיבה או במסגרת אחרת נטו יותר להכלל בקבוצת העובדים, בהשוואה לשאר קבוצות ההשכלה (43.2%, 46.4% לעומת 14.3% בקרב מי שלא למד כלל ו-19.5% בקרב הלומדים ביסודי ובחטיבה).

המאפיינים שנמצאו בזיקה להסטוריה תעסוקתית לפני הקורס הם המנות על המגדר הגברי, מצב משפחתי שעיקרו רווק, גרוש, פרוד או אלמן, העדר ילדים, גיל מבוגר יותר, השתייכות למגזר היהודי ותיק או לעולים החדשים, המנות על הפלח החילוני והשכלה גבוהה יותר.

לוח 4: תלמידים בהשלמת השכלה לפי מצב תעסוקתי לפני הלימודים ומשתני הרקע, באחוזים ממשתני הרקע³⁹

לא עבדו בשלוש השנים שקדמו ללימודים	עבדו בשלוש השנים שקדמו ללימודים	
		מגדר
71.7	28.3	נשים
50.5	49.5	גברים
		מצב משפחתי
75.9	24.1	נשוי/חי עם בן זוג
62.8	37.2	גרוש/פרוד/אלמן
62.1	37.9	רווק
		הורות
73.4	26.6	יש ילדים
61.4	38.6	אין ילדים
		גיל
69.4	30.6	עד 40
59.8	40.2	41 ומעלה
		מגזר
45.7	54.3	יהודים ותיקים
50.0	50.0	עולים
84.2	15.8	ערבים
		מידת הדתיות
49.6	50.4	חילוני
70.6	29.4	מסורתי
82.9	17.1	דתי/דתני מאוד ³⁹

³⁹ בקרב היהודים הכוונה לחרדי.

המשך - לוח 4: תלמידים בהשלמת השכלה לפי מצב תעסוקתי לפני הלימודים ומשתני הרקע, באחוזים ממשתני הרקע¹

לא עבדו בשלוש השנים שקדמו ללימודים	עבדו בשלוש השנים שקדמו ללימודים	סוג ביה"ס אחרון
85.7	14.3	לא למד כלל
80.5	19.5	יסודי וחטיבת ביניים
56.8	43.2	תיכון
53.6	46.4	ישיבה, אחר ⁴⁰

1 מקור: סקר השלמת השכלה, מינהל מחקר וכלכלה.

הסטוריה תעסוקתית וקבלת גמלאות לפני הלימודים

לוח מס' 5 מתאר את שיעור התלמידים שעבדו בישראל בשלוש השנים שקדמו ללימודיהם בקורסים להשלמת השכלה, כמו גם את משלחי היד והענפים הכלכליים בהם עבדו טרם כניסתם למסגרת הלימודים, לפי מצבם התעסוקתי לאחר הלימודים ובכלל המדגם. הלוח מעיד על כך ששיעור התלמידים שעבדו בישראל בשלוש השנים שקדמו ללימודיהם, עמד על שליש בלבד (32.7%). זאת ועוד, מבין אלה שעבדו, שיעור המועסקים במקצועות אקדמאים או חופשיים וטכניים היה זעום ועמד על כ-5% בלבד, לעומת זאת שיעור התלמידים שהועסק במכירות ושירותים, קבוצת משלחי היד הגדולה ביותר, היה כשליש (31.5%). כרבע נותר מן התלמידים היו עובדים מקצועיים (25.8%). כשליש מן התלמידים התרכזו בענפי התעשייה, הבינוי והחקלאות (30.1%), כרבע בענף המסחר (25.7%) וכחמישית בשרותים הציבוריים (19.5%).

השוואה בין קבוצת המצב התעסוקתי מעלה הבדלים משמעותיים ביחס לתעסוקה בישראל בשלוש השנים שקדמו ללימודים כך שלמעלה ממחצית מן התלמידים שעבדו בעת הראיון, עבדו גם בשלוש השנים לפני הלימודים. שיעור דומה אך נמוך מכך של תלמידים עבדו בין הראיון לסיום הלימודים ואילו פחות מחמישית מן התלמידים שלא עבדו כלל מסיום הלימודים, עבדו בשלוש השנים שקדמו ללימודים (57.6%, 51% ו-18.8%, בהתאמה).

⁴⁰ רובם למדו במכללה או לימודי תעודה כלשהם (לדוגמא, הסמכה לגנת).

השוואה בין קבוצות המצב התעסוקתי מלמדת על הבדלים בין הקבוצות בכול משלחי היד. כך שיעור המועסקים במשלחי יד אקדמאיים וכדומה היה הגבוה ביותר בקרב קבוצת העובדים בעת הראיון, בהשוואה ליתר הקבוצות (6.8% לעומת 5.4% בקבוצה שלא עבדה כלל מסיום לימודיה כאשר בקבוצה השלישית לא הועסק אף תלמיד במשלח יד כני"ל). הקבוצה שעבדה בין יום הראיון לסיום הלימודים התאפיינה בייצוג יתר של אנשי מכירות ושירותים (42.3% לעומת 39% בקבוצה של העובדים בעת הראיון ורק 23.2% בקבוצה שלא עבדה כלל) כמו גם של עובדים מקצועיים (34.6% לעומת 25% בקבוצה שלא עבדה כלל ו-20.3% בקבוצה של העובדים בעת הראיון), ברם גם בייצוג חסר של עובדים בלתי מקצועיים (15.4% לעומת 26.8% בקרב מי שלא עבד כלל לאחר לימודיו, 23.7% בקרב העובדים). הקבוצה שלא עבדה כלל מסיום לימודיה התאפיינה בייצוג יתר של פקידים (19.6% לעומת 10.2% בקרב העובדים ו-7.7% בקבוצה השלישית).

השוונות בין קבוצות המצב התעסוקתי נשמרת גם ביחס לענפים הכלכליים בהם היו מועסקים התלמידים. כך למשל, תלמידים שלא עבדו בזמן הראיון נטו יותר, בהשוואה לאלה שעבדו, להיות מועסקים בענפי התעשייה, הבינוי והחקלאות (כ-30% לעומת 25%, בהתאמה כמו גם בשירותים הציבוריים (כרבע לעומת 17.3%, בהתאמה). תלמידים שעבדו בין סיום הלימודים לראיון נטו בשיעור כמעט כפול ויותר, בהשוואה ליתר הקבוצות, כלפי שירותים פיננסים ועסקיים (17.4% לעומת 9.8% בקבוצה שלא עבדה כלל לאחר סיום לימודיה ו-5.8% בקבוצה השלישית). למרות ששיעור קטן של תלמידים נכלל בשירותי האירוח והאוכל כמו גם בתחבורה, אחסנה והתקשורת, בקבוצה של העובדים בעת הראיון נכר ייצוג יתר לענפים אלה בהשוואה לקבוצות האחרות.

לסיכום, קבוצת התלמידים שעבדו בעת הראיון התאפיינה בייצוג יתר של תלמידים שעבדו בשלוש השנים שקדמו ללימודיהם, במשלחי יד אקדמאיים, חופשיים וטכניים כמו גם בענפי שירותי האירוח והאוכל, התחבורה, האחסנה והתקשורת, בהשוואה לשאר הקבוצות. הקבוצה שעבדה בין יום הראיון לסיום הלימודים התאפיינה בייצוג יתר של אנשי מכירות ושירותים ושל עובדים מקצועיים כמו גם בייצוג חסר של עובדים בלתי מקצועיים. קבוצה זו התבלטה גם בענף השירותים הפיננסים והעסקיים. הקבוצה שלא עבדה כלל מסיום לימודיה התאפיינה, בהשוואה לשאר, בייצוג יתר של פקידים ובענפי התעשייה, הבינוי והחקלאות.

ממצאי הראיון שנערך בזמן הלימודים

לוח 5: תלמידים בהשלמת השכלה שעבדו בישראל בשלוש השנים האחרונות, משלח יד וענף כלכלי של מקום העבודה האחרון ומצב תעסוקתי, באחוזים מסה"כ¹

לא עבדו כלל מסיום הלימודים	עבדו בין הראיון לסיום הלימודים	עבדו בעת הראיון	בכלל המדגם	
18.8	51.0	57.6	32.7	עבדו בישראל בשלוש השנים שקדמו ללימודים (באחוזים מסה"כ)
100%	100%	100%	100%	משלחי יד
5.4	0.0	6.8	4.8	אקדמאיים, חופשיים וטכניים
23.2	42.3	39.0	31.5	מכירות ושירותים
19.6	7.7	10.2	14.5	פקידות
25.0	34.6	20.3	25.8	עובדים מקצועיים ⁴¹
26.8	15.4	23.7	23.4	בלתי מקצועיים
100%	100%	100%	100%	ענף כלכלי
33.3	30.4	25.0	30.1	תעשייה, בינוי וחקלאות
19.6	30.4	30.8	25.7	מסחר ⁴²
23.5	21.7	17.3	19.5	שירותים ציבוריים ⁴³
9.8	17.4	5.8	10.6	שירותים פיננסיים ועסקיים ⁴⁴
3.9	0.0	9.6	6.2	שירותי אירוח ואוכל
3.9	0.0	7.7	4.4	תחבורה, אחסנה ותקשורת
5.9	0.0	3.8	3.5	שירותים למשק הבית

1 מקור: סקר השלמת השכלה, מינהל מחקר וכלכלה.

לוח מס' 6 מציג את שיעור מקבלי הגמלאות, לפני הלימודים, בקרב תלמידי השכלה, לפי מצבם התעסוקתי בזמן הראיון ובכלל המדגם⁴⁵. מן הלוח אנו למדים כי מרבית

⁴¹ כולל תעשייה בינוי וחקלאות.

⁴² מסחר סיטוני וקמעוני, תיקון כלי רכב מנועיים, אופנועים וקטנועים וטובין לשימוש אישי וביתי.

⁴³ דהיינו חינוך, שירותי בריאות ושירותי סעד ורווחה, שירותים קהילתיים, חברתיים, אישיים ואחרים ומינהל ציבורי.

⁴⁴ כלומר, בנקאות, ביטוח ומוסדות פיננסיים אחרים, נכסי דלא נידי, פעילויות השכרה ושירותים עסקיים.

⁴⁵ לנתונים המוצגים בלוח יש להתייחס במשנה זהירות עקב מספר המשיבים הקטן.

התלמידים (84%) קבלו גמלה אחת לפני לימודיהם כאשר מספר הגמלאות הממוצע שעומד על 1.1 מדגים זאת גם כן. מיעוטם של התלמידים לא קבלו כלל גמלאות (5.8%).

השוואה בין קבוצות המצב התעסוקתי מלמדת כי למרות שמרבית התלמידים, בכול הקבוצות, קבלו גמלה אחת, שיעורם בקבוצה שלא עבדה כלל מאז סיום לימודיה היה גבוה יותר בהשוואה ליתר הקבוצות (87.1% לעומת 79.4% בקבוצה שעבדה בין הראיון לסיום הלימודים ו-75.3% בקרב הקבוצה שעבדה בעת הראיון). ממוצע הגמלאות שנתקבלו עמד בכול הקבוצות על כ-1.1, ללא הבדל משמעותי ביניהן. שיעור מקבלי שתי הגמלאות היה כפול בקרב מי שעבד בין הראיון לסיום הלימודים כמו גם בקרב מי שעבד ביום הראיון, בהשוואה למי שלא עבד כלל מסיום לימודיו (14.7%, 12.3% לעומת 6.7%, בהתאמה). ולבסוף, בקבוצת העובדים בעת הראיון נכר ייצוג יתר, בהשוואה ליתר הקבוצות, לתלמידים שלא קבלו אף גמלה (11% לעומת 5.9% בקרב מי שעבד בין הראיון לסיום הלימודים, 3.4% בקרב מי שלא עבד כלל מסיום לימודיו).

לוח 6: תלמידים בהשלמת השכלה לפי מספר גמלאות⁴⁶ לפני הלימודים ומצב תעסוקתי, באחוזים מסה"כ ובממוצע¹

לא עבדו כלל מסיום הלימודים	עבדו בין הראיון לסיום הלימודים	עבדו בעת הראיון	בכלל המדגם	
1.07	1.09	1.04	1.06	מס' הגמלאות שנתקבלו בממוצע
100%	100%	100%	100%	סה"כ
87.1	79.4	75.3	84.0	קבלו גמלה אחת
6.7	14.7	12.3	8.6	קבלו שתי גמלאות
2.0	0.0	1.4	⁴⁸ 1.7	קבלו שלוש גמלאות ויותר ⁴⁷
4.3	5.9	11.0	5.8	לא קבלו גמלאות

1 מקור: סקר השלמת השכלה, מינהל מחקר וכלכלה.

⁴⁶ דהיינו, הבטחת הכנסה, השלמת הכנסה, מזונות מן הביטוח הלאומי, גמלה אחרת מן הביטוח הלאומי, סיוע בשכר דירה ממשרד השיכון וסיוע ממשרד הקליטה.

⁴⁷ מס' הגמלאות המקסימלי שהתקבל בפועל עמד על 4.

⁴⁸ קבלו מקסימום 3 גמלאות.

גורמים שהשפיעו על החלטה ללמוד

לוח מסי' 7 מלמד כי הסיבה השכיחה ביותר ללימודים בקורס בקרב כלל התלמידים הייתה רצון ללמוד אחר כך מקצוע (31.2% מן המקרים), סיבה שנייה הייתה רכישת השכלה כללית (27.5% מן המקרים), ובשיעור דומה אך מעט נמוך מכך, צויינה האפשרות להתקדם ולמצוא עבודה טובה יותר (22.3%). שאר הסיבות שדווחו צויינו ע"י שיעורים נמוכים של תלמידים (13%-3% מן התלמידים). כאשר נשאלו התלמידים לגבי מידת ההשפעה של היועץ התעסוקתי או פקיד ההשמה על החלטתם ללמוד, 39.2% השיבו כי הוא השפיע על החלטתם במידה רבה או רבה מאוד.

השוואה בין קבוצות המצב התעסוקתי מלמדת כי שיעור המחליטים ללמוד על מנת ללמוד אחר כך מקצוע היה גבוה יותר בקבוצה שעבדה בין הראיון לסיום הלימודים מאשר ביתר הקבוצות (44% לעומת 37.7% בקבוצה שעבדה בעת הראיון ו-26.8% בקבוצה הנותרת). שיעור הרוצים לרכוש השכלה כללית היה רב יותר בקבוצה שלא עבדה כלל מסיום לימודיה, בהשוואה לקבוצות האחרות (33% לעומת 18.9% בקבוצה שעבדה בעת הראיון ו-12% בקבוצה הנותרת).

בקבוצה שעבדה בעת הראיון, ציינו את האפשרות להתקדם ולמצוא עבודה טובה יותר, בשיעורים גבוהים יותר מאשר ביתר הקבוצות (34.9% לעומת 22% בקבוצה שעבדה בין הראיון לסיום הלימודים ו-18% בקבוצה השלישית). 15.4% מן התלמידים שלא עבדו כלל מסיום הלימודים ו-14% מן התלמידים שעבדו בין הראיון לסיום הלימודים לעומת 4.7% בלבד מן התלמידים בקבוצה שעבדה בעת הראיון, ציינו כי הלכו לקורס כי הם מובטלים ולא היה להם משהו טוב יותר לעשות. מיעוט זעום של תלמידים, בכול הקבוצות ציין כי הקורס נכפה עליו, ברם שיעורם של התלמידים שציינו זאת היה גבוה יותר בקבוצה שלא עבדה כלל מסיום לימודיה בהשוואה לשאר (4.6% לעומת 0.9% בקבוצה שעבדה בעת הראיון ו-0% בקבוצה השלישית). סיבות שונות אחרות דווחו על ידי יותר תלמידים שעבדו בין הראיון לסיום הלימודים, בהשוואה לשאר התלמידים (8% לעומת 2.7% בקבוצה שעבדה בעת הראיון ו-2.3% בקבוצה הנותרת).

לבסוף, השוואה בין הקבוצות לגבי מידת ההשפעה של היועץ התעסוקתי או פקיד ההשמה על החלטה מעלה כי שיעור רב יותר של תלמידים שעבדו בעת הראיון ציינו כי הוא השפיע במידה רבה או רבה מאוד על החלטתם, ביחס למי שלא עבד כלל מסיום הלימודים אולם בעיקר בהשוואה לקבוצה השלישית (41.8% לעומת 39% ו-33.3%, בהתאמה).

ממצאי הראיון שנערך בזמן הלימודים

לסיכום, הקבוצה שעבדה בעת הראיון התאפיינה ביותר תלמידים שהחליטו ללמוד מהטעם של האפשרות להתקדם ולמצוא עבודה טובה יותר, בהשוואה ליתר התלמידים. בקבוצה זו הייתה גם השפעה רבה יותר לייעוץ בשרות התעסוקה על ההחלטה, בהשוואה ליתר הקבוצות. בקבוצה שעבדה בין הראיון לסיים הלימודים היו יותר שהחליטו ללמוד כדי אחר כך להמשיך ללמוד מקצוע, כמו גם מסיבות אחרות, בהשוואה לשאר הקבוצות. בקבוצה שלא עבדה כלל מסיום לימודיה צויין יותר, בהשוואה לשאר הקבוצות, הנימוק של השתתפות בקורס מכפייה. בשתי הקבוצות שלא עבדו בעת הראיון דווח יותר בהשוואה לקבוצה שעבדה בעת הראיון, הטעם שעיקרו אבטלה והעדר עיסוקים אלטרנטיביים טובים יותר כסיבה להשתתפות בקורס.

לוח 7: תלמידים בהשלמת השכלה לפי גורמים שהשפיעו על ההחלטה ללמוד, באחוזים מסה"כ¹

לא עבדו כלל מסיום הלימודים	עבדו בין הראיון לסיים הלימודים	עבדו בעת הראיון	בכלל המדגם	סה"כ
100%	100%	100%	100%	סה"כ
26.8	44.0	37.7	31.2	עלי להשלים קורס זה כדי שאוכל ללמוד מקצוע
33.0	12.0	18.9	27.5	רכישת השכלה כללית
18.0	22.0	34.9	22.3	האפשרות להתקדם ולמצוא עבודה טובה יותר
15.4	14.0	4.7	12.8	אני מובטל ואין לי משהו יותר טוב לעשות בתקופה הזו
4.6	0.0	0.9	3.2	הקורס נכפה עלי ⁴⁹
2.3	8.0	2.7	2.9	אחר
39.0	33.3	41.8	39.2	השפעתו של היועץ התעסוקתי או פקיד ההשמה על ההחלטה ללמוד בקורס⁵⁰

1 מקור: סקר השלמות השכלה, מינהל מחקר וכלכלה.

⁴⁹ על ידי שירות התעסוקה, כולל גם תלמידים שטענו שהקורס היה תנאי להמשך קבלת גמלה.

⁵⁰ שיעור המשיבים שהני"ל השפיע במידה רבה ובמידה רבה מאוד.

הערכת הלימודים והמסגרת

לוחות מס' 8-10 מתארים קבוצות של היגדים שמטרתם ללמד על מידת ההערכה, התרומה ושביעות הרצון של התלמידים מן הלימודים והמסגרת.

הערכה כללית – לוח 8 מתאר את שיעור המציינים כי הם מעריכים את הקורס והמרצה באופן כללי ואת תרומת שיעורי הבית להבנת הנושאים בקורס, במידה גבוהה וגבוהה מאוד. מן הלוח מסתמן כי מרבית התלמידים ציינו כי הם מעריכים במידה גבוהה או גבוהה מאוד את הקורס באופן כללי, את המרצה ואת תרומת שיעורי הבית להבנת הנושאים בקורס (77.7%, 82%-ו-72.7%).

השוואה בין קבוצות המצב התעסוקתי מגלה כי אין הבדלים משמעותיים בין הקבוצות ביחס להערכה הכללית של הקורס, כאשר בכול הקבוצות השיעור נע סביב ה-75%. בקבוצה שלא עבדה כלל מסיום לימודיה קיים ייצוג חסר של מעריכים את המרצה, בהשוואה לעובדים בעת הראיון אך במיוחד בהשוואה לקבוצה השלישית (79.9% לעומת 84.8%-ו-88.2%). מגמה זו נשמרה גם ביחס לתרומת שיעורי הבית (69.8% לעומת 79% בקבוצה שעבדה בעת הראיון ו-77.1% בקבוצה הנותרת).

לוח 8: תלמידים בהשלמת השכלה לפי הערכה כללית של הלימודים ומצב תעסוקתי, באחוזים מסה"כ הקבוצה¹

בכלל המדגם	עבדו בעת הראיון	עבדו בין הראיון לסיום הלימודים	לא עבדו כלל מסיום הלימודים
הערכה כללית של הקורס	77.7	75.7	72.6
הערכה כללית של המרצה	82.0	84.8	88.2
תרומת שיעורי הבית להבנת הנושאים בקורס	72.7	79.0	77.1

1 מקור: סקר השלמת השכלה, מינהל מחקר וכלכלה.

הערכה ספציפית – לוח 9 מתאר את שיעור המסכימים במידה רבה ורבה מאוד עם 12 היגדים שעוסקים בהיבטים ספציפיים יותר של הקורס והמסגרת. תשומת לבכם, שלושת ההיגדים הראשונים בלוח "הפוכים" ביחס לשאר ההיגדים דהיינו מתייחסים לתכנים שליליים ולא חיוביים ומכאן שרמות הסכמה נמוכות עמן מהוות אינדיקציה להערכה חיובית. שיעור התלמידים שהסכימו עם היגדים אלה (יש צורך בהוספת שעות לימוד בקורס, הלימודים בקורס היו קשים מדי בשבילי וקצב הלימוד היה מהיר מדי) נע בין 30%-43%, כלומר חלקם הקטן של התלמידים. בהמשך ישיר למגמה זו, שיעור המסכימים עם יתר ההיגדים היה גבוה מאוד ונע בין 87%-80%, דהיינו מידת הערכה גבוהה מאוד על גבי הפרמטרים שנבדקו.

התבוננות בנתונים על בסיס קבוצתי מראה כי בעוד שמעל למחצית (55%) מן התלמידים שעבדו בעת הראיון או שלא עבדו כלל מסיום לימודיהם הסכימו עם ההיגד "יש צורך בהוספת שעות לימוד בקורס", רק 39.1% מחברי הקבוצה השלישית סברו כך. בשונה מכך, מחצית מן התלמידים שעבדו בין הראיון לסיום הלימודים ושיעור כמעט זהה של תלמידים שעבדו בעת הראיון, סברו שקצב הלימוד היה מהיר מדי. בקרב תלמידים שלא עבדו כלל מסיום לימודיהם היה השיעור קטן יותר (50%, 48.1% לעומת 39.2%, בהתאמה). כשליש מן התלמידים בכול הקבוצות הסכימו עם ההיגד "הלימודים בקורס היו קשים מדי עבורי" (35.3% בקרב מי שעבד בין הראיון לסיום הלימודים, ו-29.1% בכול אחת משתי הקבוצות הנותרות).

הסתכלות מקרוב על תשעת ההיגדים הנותרים (המנוסחים כולם באופן חיובי) מצביעה על תופעה מעניינת שעיקרה הסכמה בשיעורים גבוהים יותר עם כול ההיגדים בקרב תלמידים שלא עבדו כלל מסיום הלימודים, בהשוואה לעובדים בעת הראיון ולתלמידים שעבדו בין הראיון לסיום הלימודים. הדבר בולט במיוחד בנוגע להיגדים: "חומר הלימוד בקורס מוצג בצורה ברורה" (83.3% לעומת 73.1% ו-72.5%, בהתאמה), "חומר הלימוד בקורס מעניין" (83.2% לעומת 73.4% ו-68%, בהתאמה), "המורים בקורס מראים נכונות רבה לעזור לכול תלמיד, גם מחוץ לשעות הלימוד" (79.8% לעומת 64.4% ו-66.6%, בהתאמה) ו"הלימודים בקורס משפרים את הבטחון העצמי שלי" (87.9% לעומת 77.5% ו-76%, בהתאמה).

עדות נוספת לתופעה של הערכה מרובה יותר מטעם תלמידים שלא עבדו כלל מסיום לימודיהם, ניתן לקבל באמצעות מדד שבנינו שתכליתו ספירה של מספר ההיגדים עימם הסכימו התלמידים במידה רבה או רבה מאוד. מדד זה יכול לנוע תיאורטית בין 0, דהיינו אי

ממצאי הראיון שנערך בזמן הלימודים

הסכמה במידה המצויינת לעיל עם אף אחד משניים עשר ההיגדים, לבין 12, קרי, הסכמה עם כול שניים עשר ההיגדים במידה רבה או רבה מאוד⁵¹. בעוד שבכול הקבוצות נכרת הסכמה במידה הנ"ל עם חלק גדול מן ההיגדים (כשלושת רבעי), בקבוצת התלמידים שלא עבדה כלל מסיום לימודיה קיימת הסכמה עם מספר גדול יותר של היגדים, ביחס לשאר הקבוצות (8.8 היגדים בממוצע, לעומת 7.9 בקבוצות האחרות).

לוח 9: תלמידים בהשלמת השכלה לפי הערכת הלימודים והמסגרת ומצב תעסוקתי, באחוזים מסה"כ הקבוצה¹

לא עבדו כלל מסיום הלימודים	עבדו בין הראיון לסיום הלימודים	עבדו בעת הראיון	בכלל המדגם	
8.8	7.9	7.9	8.5	מספר ההיגדים הממוצע עמם הסכימו במידה רבה ורבה מאוד
55.0	39.1	54.6	43.2	יש צורך בהוספת שעות לימוד בקורס
39.2	50.0	48.1	42.5	קצב הלימוד מהיר מדי
29.1	35.3	29.1	29.8	הלימודים בקורס היו קשים מדי בשבילי
83.3	72.5	73.1	79.8	חומר הלימוד בקורס מוצג בצורה ברורה
83.2	68.0	73.4	79.2	חומר הלימוד בקורס מעניין
89.6	84.3	84.3	87.8	למורים בקורס יש ידע רב במקצוע שלימדו
75.9	74.0	74.7	82.1	המורים בקורס מציגים את החומר בצורה מעניינת
79.8	66.6	64.4	74.8	המורים בקורס מראים נכונות רבה לעזור לכול תלמיד, גם מחוץ לשעות הלימוד
87.8	82.3	83.8	86.3	הלימודים בקורס חשובים לי גם אם לא יעזרו לי למצוא עבודה
87.9	76.0	77.5	84.2	הלימודים בקורס משפרים את הבטחון העצמי שלי
89.0	86.0	82.2	87.1	הלימודים בקורס נותנים לי הרגשה כללית טובה
86.8	82.4	85.2	85.9	באופן כללי אני מרוצה מהקורס

⁵¹ לגבי שלושת ההיגדים המנוסחים באופן הפוך מן השאר נספרה אי הסכמה במידה רבה או רבה מאוד.

הצרכה לפי תחומים: *אלפט הצמודה, בין אישי* – לוח מס' 10 מתאר שמונה תחומים בהם יכלו להתרם התלמידים מן הקורס. הלוח מציג את שיעור המשיבים שצינו כי הקורס תרם לשינוי לטובה במידה כלשהי⁵² בתחום הנשאל. תשומת לבכם, ארבעת התחומים הראשונים המופיעים בלוח קשורים לעולם העבודה בעוד שארבעת התחומים המופיעים בסופו נוגעים ליחסים בין אישיים (ולדימוי עצמי). הלוח מלמד כי שיעור הסוברים כי הקורס שינה את סיכוייהם למצוא עבודה, למצוא עבודה מעניינת ולקבל תפקיד אחראי היה כמחצית. שיעורם של התלמידים שחשבו שהקורס שינה את סיכוייהם לקבל עבודה עם שכר טוב יותר נפל מכך ועמד על 44% בלבד. כ-70% ויותר מן התלמידים טענו כי הקורס שינה את מעמדם בקרב בני המשפחה וחברים ובנוסף שהם מבינים יותר את החדשות ברדיו או בטלוויזיה וכן שהינם מעורבים יותר בשיחות עם חברים על נושאי חברה, כלכלה ופוליטיקה, כתוצאה מהקורס.

חיזוק למגמה המצביעה על תרומה נכרת יותר בהיבט הבין אישי בהשוואה לזה של עולם העבודה, ניתן לקבל באמצעות שני מדדים שעיקרם ספירה של מספר ההיגדים בהם ציינו התלמידים שינוי לטובה במידה כלשהי, לגבי כול אחד מן התחומים (עבודה או יחסים בין אישיים, בנפרד). כול אחד מן המדדים יכול לנוע תיאורטית בין 0, דהיינו העדר שינוי כלשהו בכול אחד מארבעת התחומים לבין 4, דהיינו, שינוי בכול אחד מארבעת התחומים. כפי שעולה מן הלוח, ממוצע התחומים בהם חל שינוי בהיבט של עולם העבודה עמד על 2 מתוך 4, בעוד שממוצע התחומים בהם חל שינוי בהיבט הבין אישי עמד על 2.8, דהיינו קרוב יותר למספר המקסימלי של תחומים בהם יכול היה לחול שינוי.

השוואה בין קבוצות המצב התעסוקתי מלמדת על אופטימיות בקרב תלמידים שעבדו בין הראיון לסיום הלימודים ביחס למי שעבד בעת הראיון אך בעיקר בהשוואה למי שלא עבד כלל מסיום לימודיו, בנוגע להערכתם את סיכוייהם למצוא עבודה (60%, 58.2%, 48.9%, בהתאמה), לקבל עבודה בשכר טוב (56%, 45.5%, 41.4%, בהתאמה) ולקבל תפקיד אחראי (57.2%, 50.6%, 51.9%, בהתאמה). כמו כן, תלמידים אלה נטו גם יותר לציין כי הקורס שינה את מעמדם בקרב בני המשפחה (76% לעומת 72.7% בקרב מי שעבד בעת הראיון ו-71.7% בקבוצה הנותרת) וגם בקרב חברים (79.6% לעומת 71.7% בקרב מי שעבד בעת הראיון ו-71.9% בקבוצה השלישית).

⁵² דהיינו במידה רבה או מעטה.

ברם, בעוד שחברי הקבוצה שלא עבדה כלל מסיום לימודיה העריכה את תרומת הקורס כפחותה בהשוואה לשאר הקבוצות ביחס לסיכוי למצוא עבודה ולסיכוי למצוא עבודה מעניינת כמו גם ביחס לתרומת הקורס לשינוי המעמד בקרב משפחה וחברים, קבוצה זו נטתה באופן בולט יותר, בהשוואה ליתר הקבוצות לציין כי הקורס שינה את מידת הבנתה של החדשות (73.3% לעומת 66% בקבוצה שעבדה בין הראיון לסיום הלימודים ו-65% בקבוצה הנותרת) ואת מידת מעורבותה בשיחות עם חברים על נושאים מגוונים (76% לעומת 70% בקבוצה שעבדה בין הראיון לסיום הלימודים ו-60.6% בקבוצת העובדים בעת הראיון).

המדדים הכלליים שבנינו מסייעים לחדד ולהבליט את הממצאים הנזכרים מעלה. בהיבט של עולם העבודה מתבטאת האופטימיות היחסית של הקבוצה שעבדה בין הראיון לסיום הלימודים, ביחס לקבוצת העובדים בעת הראיון ולא לה שלא עבדו כלל מסיום לימודיהם, בממוצע התחומים שעמד על 2.3 לעומת 2.1 ו-1.9, בהתאמה. ממוצע התחומים בהיבט הבין אישי מצביע על יתרון יחסי לשתי הקבוצות שלא עבדו בעת הראיון, בהשוואה לאלה שעבדו (2.9 תחומים בממוצע לעומת 2.7).

לבסוף ראוי להוסיף כי התלמידים נתבקשו לציין האם ימליצו לחבר או מכר להשתתף בקורס מהסוג שבו למדו. החלק הארי של התלמידים בכול הקבוצות, ללא הבדל ניכר ביניהן, ציינו שכן (93.2% בקרב העובדים בעת הראיון, 91.7% בקרב מי שעבד בין הראיון לסיום הלימודים ו-94.6% בקרב מי שלא עבד כלל מסיום לימודיו).

לסיכום הממצאים העולים מלוחות 8-10 הנוגעים להיבטים נרחבים של הערכת הקורס והמסגרת, ניתן לציין כי בעוד שהתלמידים שנמנו על הקבוצה שלא עבדה כלל מסיום הלימודים העריכו פחות משאר התלמידים את המרצה ואת תרומת שעורי הבית כפי שמסתמן מלוח מס' 8 וכן היו הכי פחות אופטימיים ביחס להיבטים של עולם העבודה, כפי שהסתמן מלוח מס' 10, תלמידים אלה הביעו שביעות רצון והערכה גבוהה יותר ממימדים ספציפיים של הקורס, בהשוואה לשאר התלמידים, מגמה עליה עמדנו בלוח מס' 9. זאת ועוד, קבוצת התלמידים שלא עבדו בעת הראיון (לרבות אלה שלא עבדו כלל מסיום לימודיהם), דווחה על תרומה רבה יותר של הקורס, בהיבט הבין אישי, בהשוואה לתלמידים שעבדו ביום הראיון, כפי שמסתמן מלוח מס' 10.

לוח 10: תלמידים בהשלמת השכלה לפי תרומת הקורס ומצב תעסוקתי, באחוזים מסה"כ הקבוצה¹

לא עבדו כלל מסיום הלימודים	עבדו בין הראיון לסיום הלימודים	עבדו בעת הראיון	בכלל המדגם	
1.9	2.3	2.1	2.0	ממוצע התחומים בהיבט של עולם העבודה ⁵³
48.9	60.0	58.2	52.4	הסיכוי למצוא עבודה
41.4	56.0	45.5	44.0	הסיכוי לקבל עבודה עם שכר טוב
47.2	55.1	58.6	50.7	הסיכוי למצוא עבודה מעניינת
51.9	57.2	50.6	52.2	הסיכוי לקבל תפקיד אחראי
2.9	2.9	2.7	2.8	ממוצע התחומים בהיבט הבין אישי ⁵⁴
71.7	76.0	72.7	72.4	המעמד בקרב בני המשפחה
71.9	79.6	71.7	72.7	המעמד בקרב חברים
73.3	66.0	65.0	70.8	המידה בה אתה מבין חדשות ברדיו או בטלוויזיה
76.0	70.0	60.6	71.7	מידת המעורבות בשיחות עם חברים על נושאי חברה, כלכלה ופוליטיקה

⁵³ שבהם צויין שינוי בעקבות הקורס.

⁵⁴ שבהם צויין שינוי בעקבות הקורס.

ממצאי הראיון שנערך לאחר הלימודים

מצב תעסוקתי בזמן הראיון, לפי משתני הרקע

לוח מס' 11 מלמד כי מרבית התלמידים (66.8%) לא עבדו כלל מסיום לימודיהם, פחות מרבע (22.5%) עבדו בעת הראיון ואילו 10.5% בלבד עבדו בין הראיון לסיום הלימודים⁵⁵. הלוח מצביע על כך שיותר גברים מאשר נשים נחשפו לתעסוקה (44.6% לעומת 30.2%), דהיינו עבדו מסיום הלימודים בשלב כלשהו, חלקם אף ביום הראיון עצמו. השוואה בין קבוצות המצב המשפחתי מלמדת על ייצוג יתר לרווקים, בהשוואה לנשואים או לגרושים, פרודים או אלמנים, בקרב הנחשפים לתעסוקה (46.4% לעומת 36.7% בקרב הנשואים ו-22.6% בלבד בקרב הגרושים, הפרודים או האלמנים). לא נכר הבדל משמעותי בין תלמידים שהנם הורים לתלמידים ללא ילדים בשיעור החשיפה לתעסוקה (כ-30% בשתי הקבוצות). בדומה לכך, כשליש מן התלמידים (33.6%) בגילאי 40 ומטה כמו גם מגיל 41 ומעלה, נחשפו לתעסוקה.

הלוח מורה על ייצוג יתר לעולים, בהשוואה לשאר המגזרים, ובעיקר לערבים, בחשיפה לתעסוקה (63.5% לעומת 53.2% בקרב היהודים הותיקים ו-11.6% בלבד בקרב הערבים). השוואה בין קבוצות לפי מידת הדתיות מלמדת על ייצוג יתר לחילוניים, בהשוואה למסורתיים ובעיקר לדתיים ולדתיים מאוד, בקרב הנחשפים לתעסוקה (56.2% לעומת 28.8% בקרב המסורתיים ו-15.6% בלבד בקרב הדתיים והדתיים מאוד).

ולבסוף, השוואה לפי סוג בית ספר אחרון מצביעה על הסתמנותה של זיקה בין סוג מוסד הלימודים ובין החשיפה לתעסוקה כך ששיעור הנחשפים לתעסוקה בקרב מי שלמד בתיכון כמו גם בישיבה או במוסד אחר, היה גבוה יותר משיעורם של אלה שלמדו ביסודי או בחטיבה או לחילופין, לא למדו כלל (48.5% ו-43.9% לעומת 16.8% ו-11.1%, בהתאמה).

לסיכום ניתן לומר כי המאפיינים שנמצאו בזיקה עם חשיפה לתעסוקה, כפי שמסתמן מן הלוח הם השתייכות למגדר הגברי, המנות על אוכלוסיית הרווקים, החילוניים, העולים החדשים כמו גם על הלומדים בעבר בתיכון, בישיבה או במוסד אחר.

⁵⁵ ראוי לציין כי בקרב העובדים 8 נבדקים ציינו כי הנם לומדים. בקרב הלא עובדים 30 נבדקים, דהיינו 8.2% מחברי קבוצה זו, למדו בעת הראיון (מרבית הלומדים היו בקורס של הכשרה מקצועית מטעם משרד התמיכה).

ממצאי הראיון שנערך לאחר הלימודים

לוח 11: תלמידים בהשלמת השכלה לפי מצב תעסוקתי ומשתני הרקע, באחוזים ממשתני הרקע⁵⁶

לא עבדו כלל מסיום הלימודים	נחשפו לתעסוקה			סה"כ	
	עבדו בין הראיון לסיום הלימודים	עבדו בעת הראיון			
66.8	10.5	22.7	33.2		כלל התלמידים
					מגדר
69.8	10.7	19.5	30.2		נשים
55.5	9.9	34.7	44.6		גברים
					מצב משפחתי
77.4	4.5	18.1	36.7		נשוי/חי עם בן זוג
53.6	15.5	30.9	22.6		גרוש/פרוד/אלמן
63.3	13.8	23.0	46.4		רווק
					הורות
66.3	10.7	23.1	31.7		יש ילדים
68.3	7.5	24.2	33.7		אין ילדים
					גיל
66.4	10.5	23.1	33.6		עד 40
66.4	11.2	22.4	33.6		41 ומעלה
					מגזר
46.8	18.0	35.3	53.2		יהודים ותיקים
36.5	18.8	44.7	63.5		עולים
88.4	3.6	8.0	11.6		ערבים
					מידת הדתיות
43.8	19.9	36.3	56.2		חילוני
71.2	10.1	18.7	28.8		מסורתי
84.4	1.6	14.1	15.6		דתי/דתני מאוד ⁵⁶

⁵⁶ בקרב היהודים הכוונה לחרדי.

המשך - לוח 11: תלמידים בהשלמת השכלה לפי מצב תעסוקתי ומשתני הרקע, באחוזים ממשתני הרקע¹

לא עבדו כלל מסיום הלימודים	נחשפו לתעסוקה			סה"כ	
	עבדו בין הראיון לסיום הלימודים	עבדו בעת הראיון	עבדו לאחר		
					סוג ביה"ס אחרון
88.9	11.1	0.0	11.1		לא למד כלל
83.2	4.2	12.6	16.8		יסודי וחיבת ביניים
51.5	16.3	32.1	48.5		תיכון
56.1	13.6	30.3	43.9		ישיבה, אחר ⁵⁷

1 מקור: סקר השלמת השכלה, מינהל מחקר וכלכלה.

קבלת תעודת סיום קורס

לוח מס' 12 מתאר את שיעור מקבלי תעודת הסיום בקורסים להשלמת השכלה בכלל המדגם ולפי קבוצות של מצב תעסוקתי. הלוח מלמד כי מרבית התלמידים (60.6%) לא קבלו תעודה. השוואה בין קבוצות מלמדת על הסתמנותה של זיקה חיובית בין קבלת התעודה למצב התעסוקתי אחרי הלימודים. במילים אחרות, מרבית התלמידים (59.1%) בקבוצה שעבדה בעת הראיון קבלו תעודת סיום, שיעור מצומצם מזה של תלמידים שעבדו בין הראיון לסיום הלימודים, קבלו תעודה (41.2%) ולבסוף פחות משליש (30.9%) מן התלמידים שלא עבדו כלל בין הראיון לסיום הלימודים קבלו תעודת סיום.

⁵⁷ רובם למדו במכללה או לימודי תעודה כלשהם (לדוגמא, הסמכה לגנת).

לוח 12: תלמידים בהשלמת השכלה לפי קבלת תעודת סיום ומצב תעסוקתי, באחוזים

מסה"כ¹

לא עבדו כלל מסיום הלימודים	עבדו בין הראיון לסיום הלימודים	עבדו בעת הראיון	בכלל המדגם	
100%	100%	100%	100%	סה"כ
30.9	41.2	59.1	38.4	קבל תעודה
67.9	58.8	40.0	60.6	לא קבל תעודה
1.2	0.0	0.9	⁵⁸ 1.0	לא יודע

1 מקור: סקר השלמות השכלה, מינהל מחקר וכלכלה.

הערכת הלימודים והמסגרת

לאחר סיום לימודיהם, נתבקשו התלמידים לציין את מידת הסכמתם עם שישה היגדים בנושא הלימודים והמסגרת. לוח מס' 13 מתאר את שיעור המסכימים⁵⁹ עם כול אחד מן ההיגדים. תשומת לבכם כי חלקם של ההיגדים דומים מאוד למתואר בלוח מס' 7. ככלל ניתן לומר כי מרבית התלמידים הסכימו עם רוב ההיגדים (השיעור נע בין 66.6% לבין 90.6%) זולת זה הטוען כי הקורס סייע במציאת עבודה, שם קצת למעלה מעשירית התלמידים הביעו הסכמתם להיגד (13.1%). ברם, תשומת לבכם כי מעל 90% דווחו כי הקורס היה חשוב בפני עצמו גם אם לא עזר למציאת עבודה. ראוי לציין כי מגמה כללית חיובית זו מתבטאת גם כאשר מתבוננים במוצע ההיגדים עמם הסכימו התלמידים העומד על ארבעה מתוך שישה.

השוואה בין קבוצות מצביעה על נקודות דימיון בין הקבוצה שעבדה בעת הראיון לזו שלא עבדה כלל מסיום לימודיה. כך לדוגמא, כ-83% מחברי כול אחת מן הקבוצות הסכימו כי הקורס שיפר את בטחונם העצמי, בהשוואה ל-76% בקרב חברי הקבוצה השלישית. בדומה לכך, מעל 83% בקרב חברי קבוצות אלה הסכימו כי הקורס עשה להם חשק ללימודים, בהשוואה ל-76.5% בקרב הקבוצה שעבדה בין הראיון לסיום הלימודים. גם בחינת ממוצע ההיגדים עמם הסכימו התלמידים בכול קבוצה מצביעה על דימיון בין קבוצות אלה (4 היגדים במוצע לעומת 3.6 בקרב הקבוצה השלישית).

⁵⁸ 5 תלמידים בלבד.

⁵⁹ דהיינו, "מסכים" ו"מסכים במידה רבה".

ממצאי הראיון שנערך לאחר הלימודים

בקרב הקבוצה שעבדה בעת הראיון נמצא ייצוג יתר לטוענים כי הקורס עזר להם למצוא עבודה (25.9% בהשוואה ל-12.5% בקבוצה שעבדה בין הראיון לסיום הלימודים ו-8.8% בקבוצה שלא עבדה כלל) ושהקורס היה חשוב גם אם לא עזר במציאת עבודה (95.4% לעומת 89.8% בקבוצה שלא עבדה כלל ו-85.7% בקבוצה השלישית).

בקרב הקבוצה שלא עבדה כלל מסיום לימודיה נכר ייצוג יתר לטוענים כי הקורס שיפר את מעמדם בקרב בני המשפחה (73.4% לעומת 54% בקרב מי שעבד בין הראיון לסיום הלימודים ו-52.3% בקרב מי שעבד בעת הראיון) וכן שהקורס שיפר את מעמדם בקרב חברים (75.1% לעומת 64.6% בקרב מי שעבד בין הראיון לסיום הלימודים ו-61.5% בקרב מי שעבד בעת הראיון). ראוי להתעכב על ממצאים אלה ולהזכיר כי כאשר נשאלו התלמידים בזמן לימודיהם על שיפור במעמדם, חברי הקבוצה שלא עבדה כלל נטו הכי פחות להסכים עם היגדים אלה, בהשוואה לשאר הקבוצות. במילים אחרות אנו עדים לשינוי במגמה שנצפתה בראיון שנערך בזמן הלימודים.⁶⁰

לוח 13: תלמידים בהשלמת השכלה לפי הערכת הקורס ומצב תעסוקתי, באחוזים מסה"כ הקבוצה¹

לא עבדו כלל מסיום הלימודים	עבדו בין הראיון לסיום הלימודים	עבדו בעת הראיון	בכלל המדגם	
4.1	3.6	4.0	4.0	ממוצע ההיגדים עם הסכימו ⁶¹
82.9	76.0	82.6	82.1	הקורס שיפר את הבטחון העצמי שלי
8.8	12.5	25.9	13.1	הקורס עזר לי למצוא עבודה מתאימה
73.4	54.0	52.3	66.6	הקורס שיפר את מעמדי בקרב בני משפחתי
75.1	64.6	61.5	70.9	הקורס שיפר את מעמדי בקרב חברים
89.8	85.7	95.4	90.6	הקורס היה חשוב גם אם לא עזר לי למצוא עבודה
83.0	76.5	84.4	82.6	הקורס עשה לי חשק ללימודים נוספים

1 מקור: סקר השלמת השכלה, מינהל מחקר וכלכלה.

⁶⁰ ראוי לציין כי היות ולא נעשה שימוש באותו סולם מדידה בשתי המדידות (בזמן הלימודים, אחרי הלימודים), לא ניתן להשוות בין השיעורים אלא רק לבחון את המגמה בכללותה.

⁶¹ קרי, "מסכים" ו"מסכים במידה רבה".

דרכי מציאת עבודה

תלמידים שעבדו בעת הראיון ותלמידים שעבדו בין יום הראיון לסיום הלימודים, נשאלו כיצד מצאו את מקום עבודתם (הנוכחי או האחרון, בהתאם לקבוצה שנשאלה). התפלגות התשובות מופיעה בלוח מס' 14 להלן.

ראוי לתת את הדעת לכך שתלמידים שעבדו בזמן הראיון מצאו עבודה במגוון דרכים נרחב יותר מהקבוצה השנייה (8 לעומת 6, תלמידים אלה האחרונים כלל לא מצאו עבודה באמצעות בית הספר או מרכז ההכשרה בו למדו ואיש מהם לא חזר למקום עבודתו הקודם, טרם לימודיו).

הלוח מצביע על נקודות דימיון לצד שוני בין שתי הקבוצות ביחס למציאת עבודה. הדימיון מתבטא למשל בכך שכשליש מחברי שתי הקבוצות מצאו את עבודתם באמצעות חברים או קרובים, אמצעי החיפוש השכיח ביותר (32.1% בקרב העובדים בעת הראיון, 29.4% בקבוצה השנייה). זאת ועוד, 23.5% מחברי הקבוצה שעבדו בעת הראיון ושיעור דומה של תלמידים בקבוצה המקבילה (20.2%) מצאו את עבודתם על ידי כך שפנו ישירות למעסיק. שיעור דומה, כ-6%, מחברי שתי הקבוצות ללא הבדל ניכר ביניהן, מצא את עבודתו דרך אמצעי התקשורת. ברם, שיעור גדול יותר של תלמידים שעבדו בעת הראיון מצאו את עבודתם באמצעות חברת כוח אדם (17.4% לעומת 11.8% בקבוצה המקבילה). עיקר השוני בין הקבוצות מתבטא במציאת עבודה באמצעות שירות התעסוקה כאשר בקבוצה שעבדה בין הראיון לסיום הלימודים היה שיעור המוצאים 27.5% לעומת 17.4% בלבד בקבוצה המקבילה.

לוח 14: תלמידים בהשלמת השכלה לפי דרכי מציאת עבודה ומצב תעסוקתי, באחוזים מסה"כ¹

עבדו בין הראיון לסיום הלימודים	עבדו בעת הראיון	סה"כ
100%	100%	
29.4	32.1	ידידים או קרובים
23.5	20.2	פנייה אל המעסיק
11.8	17.4	חברת כוח אדם
27.5	17.4	שירות התעסוקה
5.9	5.5	אמצעי התקשורת הכתובה והאלקטרונית
2.0	3.7	עצמאי, חבר קיבוץ או קואופרטיב
0.0	2.8	חזר למקום העבודה הקודם
0.0	0.9	בית הספר/מרכז ההכשרה

1 מקור: סקר השלמת השכלה, מינהל מחקר וכלכלה.

מאפייני תעסוקה

לוח מס' 15 להלן מתאר את מאפייני התעסוקה של התלמידים שנמנו על קבוצת העובדים בזמן הראיון כמו גם את מאפייני התעסוקה של קבוצת התלמידים שעבדו בין יום הראיון לסיום הלימודים⁶². קבוצה זו האחרונה דווחה על מאפיינים הנוגעים למקום עבודתה האחרון אחרי הלימודים.

שיעור המועסקים במשרה מלאה ומעלה היה גדול יותר בקבוצה שעבדה בעת הראיון בהשוואה לקבוצה השנייה (57.1% לעומת 40%). החלק הארי של המועסקים, בשתי הקבוצות ללא הבדל ביניהן, היו שכירים (98%).

הבדלים בין הקבוצות נכרים באופן תשלום השכר, כאשר למרות שמרבית התלמידים בשתי הקבוצות השתכרו לפי יום, שיעורם בקבוצה שעבדה בין הראיון לסיום הלימודים היה גבוה יותר, בהשוואה לקבוצה השנייה (78% לעומת 66%) ובהמשך ישיר לכך, שיעור המשתכרים לפי חודש מצביע על תמונה הפוכה; 24.5% בקבוצה שעבדה בעת הראיון לעומת 16% בקבוצה המקבילה.

⁶² היות ושיעור הלומדים בקרב הלא עובדים הינו זעום (חמישה נבדקים) לא הוצאנו אותם מן הניתוח.

בהתייחס לגובה השכר, לא מצאנו הבדלים ביחס לשכר לפי שעה (19.7 ש"ח בקרב העובדים בעת הראיון, 9.4 ש"ח בקבוצה השנייה), ברם בקרב המשתכרים על בסיס חודשי מצאנו הבדל ניכר בשכר, לטובת העובדים בעת הראיון (3,177.5 ש"ח בממוצע לעומת 2,428.6 ש"ח בממוצע), אולם לנתונים אלה יש להתייחס במשנה זהירות משני טעמים, האחד נוגע למספר התצפיות הקטן במיוחד והשני עיקרו שמדובר בשכר נומינלי דהיינו לא מתוקן לשינויים במדד המחירים. למרות שמרבית התלמידים בשתי הקבוצות לא היו מועסקות באמצעות חברת כוח אדם, שיעור המועסקים באמצעי זה היה גבוה יותר בקבוצה שעבדה בעת הראיון בהשוואה לקבוצה השנייה (26.4% לעומת 15.7%).

התפלגות משלחי היד מצביעה על נקודות של דימיון בין הקבוצות לצד שוני. הדימיון נכר במקצועות החופשיים, הטכניים והאקדמאיים (6% בקבוצה שעבדה בעת הראיון, 4.3% בקבוצה השנייה), בפקידות (13% בקבוצה שעבדה בעת הראיון, 12.8% בקבוצה המקבילה) ובשיעור העובדים המקצועיים (16% בקבוצה שעבדה בעת הראיון לעומת 17% בקבוצה השנייה). לעומת זאת, יותר תלמידים שנמנו על קבוצת העובדים בעת הראיון עסקו במכירות ושירותים בהשוואה לתלמידים בקבוצה השנייה (41% לעומת 34%) ואילו יותר תלמידים שעבדו בין הראיון לסיום הלימודים היו עובדים בלתי מקצועיים בהשוואה לקבוצה השנייה (31.9% לעומת 24%).

דימיון ושוני נכרים גם בענפים הכלכליים. כך למשל כחמישית התלמידים בשתי הקבוצות, ללא הבדל ביניהן, עסקו במסחר. ברם, יותר תלמידים שנמנו על הקבוצה שעבדה בין הראיון לסיום הלימודים עסקו בתעשייה, בינוי וחקלאות, בשירותים למשק הבית, בתחבורה אחסנה ותקשורת ובשירותי אירוח ואוכל, בהשוואה לקבוצה השנייה (28% לעומת 21.2%; 6% לעומת 2.9%; 8% לעומת 5.8%; 12% לעומת 3.8%, בהתאמה).

בעוד שכול התלמידים שעבדו בין הראיון לסיום הלימודים עבדו מאז סיום לימודיהם במקום עבודה אחד, בקרב הקבוצה המקבילה שיעור העובדים בעבודה אחת מאז סיום הלימודים היה 73.6%.

באופן הגיוני, יותר תלמידים שנמנו על הקבוצה שעבדה בין הראיון לסיום הלימודים היו (וחלקם עדיין) מובטלים מסיום הלימודים ועד הראיון, בהשוואה לקבוצה השנייה (88.2% לעומת 54.4%).

הבדלים בשה"כ החודשים בהם היו התלמידים מובטלים מתום הלימודים ועד יום הראיון, מצביעים על כך שיותר תלמידים בקבוצה שעבדה בין הראיון לסיום הלימודים היו מובטלים

עד חודשיים או שישה חודשים ומעלה, בהשוואה לקבוצה השנייה (34.1% לעומת 30.9% ; 47.7% לעומת 43.5%, בהתאמה). ממצא זה האחרון מתגלם גם במוצע חודשי האבטלה שעומד על 5.9 בקבוצה שעבדה בין הראיון לסיום הלימודים לעומת 5.2 בקבוצה השנייה. כצפוי, נכרים הבדלים בין הקבוצות ביחס לזמן ההעסקה בעבודה, כאשר שיעור התלמידים הנמנים על הקבוצה שעבדה ביום הראיון היה זהה בכול פרקי הזמן ועמד על 30% מלבד פרק הזמן של 13 חודשים ומעלה, שם התרכזו 10% מן התלמידים. בקבוצה המקבילה, שיעור המועסקים פרק זמן של עד 4 חודשים היה גבוהה ביותר, 76.5%, כאשר השיעורים הולכים ופוחתים ככול שפרק זמן ההעסקה גדל. הבדלים אלה נצפו גם במוצע חודשי ההעסקה שעמד על 9.6 חודשים בקרב העובדים בעת הראיון לעומת 3.3 חודשים בקבוצה השנייה.

קבוצת התלמידים שעבדה בין הראיון לסיום הלימודים נשאלה גם לגבי הסיבות לסיום העבודה האחרונה. הסיבה השכיחה לסיום העבודה הייתה צמצומים בהזמנת עבודות (20% מן התלמידים) ואחריה "סיום עבודה עונתית, סיום פרויקט או תום חוזה" (15.6% מן התלמידים). 13.3% מן התלמידים ציינו כי סיימו לעבוד בגין רמת שכר נמוכה, בגלל תנאי העבודה ועקב סיבות אישיות. שיעור נמוך מכך של תלמידים (11.1%) סיים עבודתו בגלל שמקום העבודה נסגר. שיעורים קטנים של תלמידים טענו כי סיימו לעבוד כי רצו ללמוד (4.4%) או בשל היותה של העבודה לא מקצועית (2.2%).⁶³

לסיכום ניתן לציין כי העובדים בעת הראיון עבדו יותר במשרה מלאה והועסקו יותר באמצעות חברת כוח אדם, בהשוואה לקבוצה השנייה. כצפוי גם משך זמן העסקתם היה רב יותר ושכרם החודשי של המתוגמלים לפי הסדר זה היה גם כן גבוה יותר, בהשוואה לשאר התלמידים. משלחי היד שאפיינו אותם יותר מאשר את התלמידים בקבוצה השנייה, היו מכירות ושירותים.

התלמידים שעבדו בין הראיון לסיום הלימודים היו כצפוי, מובטלים פרק זמן ארוך יותר מסיום הלימודים, נטו יותר לעבוד במקום עבודה אחד בלבד מתום הלימודים, להשתכר לפי שעה, להיות מועסקים כעובדים בלתי מקצועיים, בענפי התעשייה, הבינוי, החקלאות, השרותים למשק הבית, התחבורה, האחסנה והתקשורת כמו גם בשירותי אירוח ואוכל, בהשוואה לקבוצה השנייה.

⁶³ ניתן לומר כי כמעט מחצית התלמידים (46.7%) סיימו לעבוד עקב סיבות התלויות במקום העבודה, ואילו השאר סיימו לעבוד מסיבות אחרות.

ממצאי הראיון שנערך לאחר הלימודים

לוח 15: תלמידים בהשלמת השכלה לפי מאפייני תעסוקה ומצב תעסוקתי, באחוזים מסה"כ¹

עבדו בין הראיון לסיום הלימודים	עבדו בעת הראיון	
100%	100%	היקף משרה
58.0	40.0	משרה חלקית
26.0	47.6	משרה מלאה
14.0	9.5	יותר ממשרה מלאה (בשל שעות נוספות)
2.0	2.9	פחות ממשרה מלאה (בשל העדרויות)
100%	100%	סטטוס בעבודה
98.0	98.1	שכיר
2.0	1.9	עצמאי
100%	100%	אופן תשלום השכר (באחוזים מסה"כ)
78.0	66.0	לפי שעות
6.0	9.4	לפי יום
16.0	24.5	לפי חודש
		שכר ממוצע⁶⁴
₪ 19.4	₪ 19.7	לשעה ⁶⁵
₪ 2428.6	₪ 3177.5	לחודש
100%	100%	מועסקים באמצעות חברת כוח אדם
15.7	26.4	כן
84.3	73.6	לא

⁶⁴ מדובר בשכר נומינלי (לא מתוקן לשינויים במדד המחירים). לנתונים אלה יש להתייחס במשנה זהירות בשל מספר תצפיות קטן.

⁶⁵ כולל את המרוויחים שכר ליום.

ממצאי הראיון שנערך לאחר הלימודים

המשך - לוח 15: תלמידים בהשלמת השכלה לפי מאפייני תעסוקה ומצב תעסוקתי, באחוזים מסה"כ¹

עבדו בעת הראיון	עבדו בין הראיון לסיום הלימודים	
100%	100%	משלחי יז
4.3	6.0	מקצועות חופשיים, טכניים ואקדמאיים
34.0	41.0	מכירות ושירותים
12.8	13.0	פקידות
31.9	24.0	בלתי מקצועיים
17.0	16.0	עובדים מקצועיים ⁶⁶
100%	100%	ענף כלכלי
14.0	29.8	שירותים ציבוריים ⁶⁷
22.0	21.2	מסחר ⁶⁸
28.0	⁶⁹ 21.2	תעשייה, בינוי וחקלאות
10.0	15.4	שירותים פיננסיים ועסקיים ⁷⁰
8.0	5.8	תחבורה, אחסנה ותקשורת
12.0	3.8	שירותי אירוח ואוכל
6.0	2.9	שירותים למשק בית
100%	100%	מספר מקומות עבודה בהם עבדו לאחר סיום הלימודים
100.0	73.6	מקום עבודה אחד
0.0	⁷¹ 26.4	שניים או יותר

⁶⁶ כולל תעשייה בינוי וחקלאות.

⁶⁷ דהיינו חינוך, שירותי בריאות ושירותי סעד ורווחה, שירותים קהילתיים, חברתיים, אישיים ואחרים ומינהל ציבורי.

⁶⁸ מסחר סיטוני וקמעוני, תיקון כלי רכב מנועיים, אופנועים וקטנועים וטובין לשימוש אישי וביתי

⁶⁹ תעשייה ובינוי בלבד.

⁷⁰ כלומר, בנקאות, ביטוח ומוסדות פיננסיים אחרים, נכסי דלא נידי, פעילויות השכרה ושירותים עסקיים.

⁷¹ שניים ועד חמישה.

ממצאי הראיון שנערך לאחר הלימודים

המשך - לוח 15: תלמידים בהשלמת השכלה לפי מאפייני תעסוקה ומצב תעסוקתי, באחוזים מסה"כ¹

עבדו בין הראיון לסיום הלימודים	עבדו בעת הראיון	
		אבטלה מסיום הקורס ועד ליום הראיון
88.2	54.4	היו מובטלים ⁷²
34.1	30.9	מתוכם: היו מובטלים עד חודשיים
18.2	25.5	היו מובטלים שלושה עד חמישה חודשים
⁷⁴ 47.7	⁷³ 43.5	היו מובטלים שישה חודשים ומעלה
⁷⁵ 5.9	5.2	<i>משך זמן אבטלה ממוצע, בחודשים (בקרוב המובטלים מסיום הקורס)</i>
		משך זמן העסקה בעבודה נוכחית או אחרונה
100%	100%	עד 4 חודשים
76.5	30.0	5-8 חודשים
13.7	30.0	9-12 חודשים
9.8	30.0	13 חודשים ומעלה
0.0	10.0	<i>משך זמן העסקה ממוצע, בחודשים</i>
3.3	⁷⁶ 9.6	סיבה עיקרית להפסקת העבודה⁷⁷
100%	100%	צמצומים בהזמנת עבודות
20.0	20.0	סיום עבודה עונתית/סיום פרויקט/תום חוזה
15.6	15.6	בגלל רמת שכר נמוכה
13.3	13.3	בגלל תנאי העבודה
13.3	13.3	בגלל סיבות אישיות
13.3	13.3	מקום העבודה נסגר
11.1	11.1	בגלל שלא התאמתי לעבודה
6.7	6.7	בגלל שרציתי ללמוד בקורס
4.4	4.4	בגלל שהעבודה לא הייתה מקצועית
2.2	2.2	בגלל שהעבודה לא הייתה מקצועית

1 מקור: סקר השלמת השכלה, מינהל מחקר וכלכלה.

⁷² בקבוצה שעבדה בין הראיון לסיום הלימודים הכוונה היא לתלמידים שהיו או שעדיין מובטלים.

⁷³ ועד שנה.

⁷⁴ ועד שנה וחצי. תשומת לבכם כי הממוצע מוטה כלפי מטה היות וחלקם עדיין מובטלים.

⁷⁵ הממוצע מוטה כלפי מטה היות וחלקם עדיין מובטלים.

⁷⁶ הממוצע מוטה כלפי מטה היות והנבדקים עבדו בעת הראיון.

⁷⁷ לממצאים אלה יש להתייחס במשנה זהירות עקב מסי משיבים קטן (45 תלמידים).

תלמידים שעבדו בעת הראיון: השוואה בין מקום העבודה הנוכחי לבין מקום העבודה לפני הלימודים⁷⁸

תלמידים שעבדו בעת הראיון וגם עבדו בשלוש השנים שקדמו לקורס בישראל, נתבקשו להשוות בין מקום עבודתם הנוכחי לאחרון, דהיינו זה שלפני הלימודים. לוח מס' 16 מציג את הממצאים.

הלוח מלמד כי מרבית התלמידים ציינו כי לא חל שינוי לטובה באף אחד מן ההיבטים שנבחנו זולת יחס הממונים (52.5% מן התלמידים דווחו כי היחס טוב יותר). ממצא זה מסקרן לכשעצמו. תשומת לבכם כי "יחס הממונים" נתון לפרשנות סובייקטיבית נרחבת יותר מאשר שאר המדדים (כמו שכר או תנאים פיסיים) עליהם נשאלו התלמידים. ניתן לשער כי השינוי ביחס, או אם תרצו בתפיסת היחס של הממונה, נמצאת בזיקה כלשהי לשינויים במישור הבין אישי ולתמורות בדימוי העצמי עליהם דווחו הנבדקים ושעליהם עמדנו קודם לכן בסקירה זו. בחינה מקרוב של השיעורים שציינו כי חל שינוי לטובה או לא חל שינוי כלל מצביעה על כך שמדובר בחלקם הגדול של התלמידים, בכול ההיבטים שנבחנו. כך למשל, 63.3% מן התלמידים דווחו כי העבודה הנוכחית מעניינת יותר או במידה זהה לקודמת, 70% מן התלמידים ציינו כי התנאים הפיסיים טובים יותר או ללא שינוי, 73.8% מן התלמידים טענו כי הבטחון התעסוקתי רב יותר או שלא חל בו שינוי, 79.6% אמרו שיחס הממונים טוב יותר או נשאר כשהיה, 65.5% ציינו כי סיכויי הקידום גבוהים יותר או לא השתנו ולבסוף, 54.8% דווחו כי המשכורת גבוהה יותר או שלא חלה בה תמורה.

לוח 16: תלמידים בהשלמת השכלה: השוואה בין העבודה בעת הראיון לבין העבודה לפני הלימודים, באחוזים מסה"כ¹

אחוז	עניין בעבודה
100%	העבודה הנוכחית מעניינת יותר
40.0	העבודה הנוכחית והאחרונה מעניינות באותה המידה
23.3	העבודה הנוכחית מעניינת פחות
36.7	

⁷⁸ לממצאים אלה יש להתייחס במשנה זהירות עקב מספר התצפיות הקטן.

המשך - לוח 16: תלמידים בהשלמת השכלה: השוואה בין העבודה בעת הראיון לבין העבודה לפני הלימודים, באחוזים מסה"כ¹

אחוז	
100%	תנאים פיסיים
33.3	בעבודה הנוכחית התנאים הפיסיים טובים יותר
36.7	לא חל שינוי בתנאים הפיסיים
30.0	בעבודה הנוכחית התנאים הפיסיים גרועים יותר
100%	בטחון תעסוקתי
37.7	בעבודה הנוכחית הבטחון התעסוקתי גבוה יותר
36.1	לא חל שינוי בבטחון התעסוקתי
26.2	בעבודה הנוכחית הבטחון התעסוקתי נמוך יותר
100%	יחס הממונים
52.5	בעבודה הנוכחית יחס הממונים טוב יותר
27.1	לא חל שינוי ביחס הממונים
20.3	בעבודה הנוכחית יחס הממונים גרוע יותר
100%	סיכוי הקידום
29.1	בעבודה הנוכחית הסיכויים להתקדם גבוהים יותר
36.4	לא חל שינוי בסיכויים להתקדם
34.5	בעבודה הנוכחית הסיכויים להתקדם נמוכים יותר
100%	משכורת
29.0	בעבודה הנוכחית המשכורת גבוהה יותר
25.8	לא חל שינוי במשכורת
45.2	בעבודה הנוכחית המשכורת נמוכה יותר

1 מקור: סקר השלמת השכלה, מינהל מחקר וכלכלה.

תלמידים שלא עבדו בעת הראיון: חיפוש עבודה

לוח מס' 17 מתאר את שיעור מחפשי העבודה ואת דרכי חיפוש העבודה של שתי קבוצות התלמידים שלא עבדו בעת הראיון, דהיינו קבוצת התלמידים שעבדה בין יום הראיון לסיום הלימודים וקבוצת התלמידים שלא עבדה כלל לאחר לימודיה.

שיעור כמעט כפול של תלמידים שעבדו בין הראיון לסיום הלימודים, חיפשו עבודה בזמן הראיון, בהשוואה לקבוצה השנייה (80.4% לעומת 42.6%). חיפוש עבודה באמצעות שרות התעסוקה אפיין את מרבית התלמידים בשתי הקבוצות אולם בקבוצה שלא עבדה כלל מסיום לימודיה היה אמצעי זה שכיח יותר (82.6% לעומת 63.4%).

ככלל ניתן לומר כי שימוש במידה רבה ורבה מאוד ביתר השיטות לחיפוש עבודה היה נפוץ יותר בקרב חברי הקבוצה שעבדה בין הראיון לסיום הלימודים, בהשוואה לקבוצה שלא עבדה כלל מסיום לימודיה. כך למשל, כשלושת רבעי (77.5%) מהתלמידים שעבדו בין הראיון לסיום הלימודים נעזרו בחברים וקרובי משפחה, לעומת כמחצית (52.9%) מחברי הקבוצה המקבילה. שני שלישים (65.9%) מהקבוצה שעבדה בין הראיון לסיום הלימודים, בהשוואה לפחות ממחצית (46.7%) מהקבוצה השנייה, הסתייעו באמצעי התקשורת. למעלה ממחצית התלמידים שנמנו על הקבוצה שעבדה בין הראיון לסיום הלימודים יזמו פניות ישירות אל המעסיק בעוד שבקבוצה המקבילה רק כשליש (30.9%) נקטו בשיטה זו. למעלה משליש מן התלמידים שעבדו בין הראיון לסיום הלימודים (37.5%), לעומת כחמישית (21.7%) בקבוצה השנייה, נעזרו בשירותי חברת כוח אדם. ולבסוף, יותר תלמידים מן הקבוצה שעבדה בין הראיון לסיום הלימודים לקבוצה השנייה (7.5% לעומת 2.9%).

לוח 17: תלמידים בהשלמת השכלה לפי דרכי חיפוש עבודה ומצב תעסוקתי, באחוזים מסה"כ הקבוצה¹

תלמידים שלא עבדו בעת הראיון		
לא עבדו כלל מסיום הלימודים	עבדו בין הראיון לסיום הלימודים	
42.6	80.4	מחפשים עבודה באופן פעיל (אחוזים מסה"כ)
82.6	63.4	חיפוש עבודה באמצעות שרות התעסוקה (אחוזים מסה"כ)
		דרכי חיפוש עבודה⁷⁹ בקרב מחפשי עבודה
52.9	77.5	חברים וקרובי משפחה
46.7	65.9	אמצעי התקשורת הכתובה והאלקטרונית
30.9	55.0	פנייה אל המעסיק
21.7	37.5	חברת כוח אדם
2.9	7.5	בית הספר בו למדו במסגרת השלמת השכלה

1 מקור: סקר השלמת השכלה, מינהל מחקר וכלכלה.

תלמידים שאינם נמצאים בכוח העבודה ביום הראיון: סיבות למצבם

196 תלמידים (40.4%) נמצאו מחוץ לכוח העבודה, דהיינו לא עבדו ואף לא חיפשו עבודה, ביום הראיון, תלמידים אלה נשאלו לגבי הסיבות לכך. התפלגות הטעמים לאי המצאות בכוח העבודה מוצגת בלוח מס' 18. ראוי לציין כי היות ובקרב הקבוצה שעבדה בין הראיון לסיום הלימודים היו 10 תלמידים בלבד שלא נמצאו בכוח העבודה ביום הראיון, התייחסנו לכלל קבוצת הלא עובדים בעת הראיון מבלי להשוות בין שתי הקבוצות.

הלוח מלמד כי הסיבה הראשונה בשכיחותה לאי המצאות בכוח העבודה שדווחה על ידי כמעט מחצית התלמידים (45.4%) הייתה טיפול בילדים, בבני משפחה אחרים או במשק הבית. ממצא זה עולה בקנה אחד עם מאפייני האוכלוסייה ובעיקר עם היותם של מרבית התלמידים שייכים למגדר הנשי. הסיבה השנייה בשכיחותה הייתה מחלה, מום, נכות או מגבלה גופנית אחרת (21.9% מן התלמידים). שאר הסיבות לאי המצאות בכוח העבודה דווחו בשיעורים קטנים בהרבה יותר מכך (בין 1%-8.7%).

⁷⁹ במידה רבה ורבה מאוד.

לוח 18: תלמידים בהשלמת השכלה לפי סיבות לאי המצאות בכוח העבודה, באחוזים מסה"כ¹

אחוז	סה"כ
100%	מטפל בילדים, בבני משפחה או במשק הבית
45.4	מחלה, מום, נכות או מגבלה גופנית אחרת ⁸⁰
21.9	לימודים
8.7	חיפשי עבודה ולא מצאתי ⁸¹
8.2	בגלל שאני רוצה ללמוד
2.6	בגלל שאין לי השכלה/תעודה
2.0	בגלל שאני מחכה שלשכת התעסוקה תמצא לי עבודה
2.0	גיל גבוה-נמצא בפנסיה
1.5	הכשרה מקצועית מטעם משרד התמ"ת
1.0	אחר ⁸²
6.6	

1 מקור: סקר השלמת השכלה, מינהל מחקר וכלכלה.

⁸⁰ כולל הריון.

⁸¹ כולל נבדקים שחשו שהופנו לעבודות שאינן מתאימות להם.

⁸² כולל לדוגמא: אי רצון לעבוד, אי רצון לוותר על גמלת הבטחת הכנסה, אין סיבה מיוחדת, סיבות אישיות.

סיכום

בחלק זה נסכם בקצרה את המגמות שהסתמנו מן הממצאים העיקריים שהצגנו. **פגיעותה של האוכלוסייה – השוואה בין מי שעבד למי שלא עבד בשלוש השנים שקדמו לקורס ובחינת המאפיינים של מי שעבד לפני הקורס** קבוצת התלמידים בעלת רקע תעסוקתי קודם ללימודים התאפיינה בהשוואה לקבוצה השנייה, בתלמידים שחיו ללא בן זוג. בקרב ההורים שנמנו על קבוצה זו, בלט שיעורם הרב יותר של הורים לילדים עד גיל 18, בהשוואה לקבוצה המקבילה. בקבוצה שעבדה בשלוש השנים שקדמו ללימודיה היו יותר יהודים, עולים חדשים וחילוניים, בהשוואה לקבוצה השנייה. תלמידים שהיו נטולי הסטוריה תעסוקתית נמנו על המגדר הנשי, נטו להיות הורים, השתייכו למגזר הערבי, הגדירו עצמם כדתיים או דתיים מאוד והיו בעלי השכלה נמוכה יותר, בהשוואה לקבוצה השנייה.

המאפיינים שנמצאו בזיקה להסטוריה תעסוקתית לפני הקורס הם המנות על המגדר הגברי, מצב משפחתי שעיקרו רווק, גרוש, פרוד או אלמן, העדר ילדים, גיל מבוגר יותר, השתייכות למגזר היהודי ותיק או לעולים החדשים, המנות על הפלח החילוני והשכלה גבוהה יותר.

מאפיינים שנמצאו בהלימה עם "חשיפה לתעסוקה"

"חשיפה לתעסוקה", דהיינו תעסוקה בשלב כלשהו לאחר הלימודים, נשזרה עם מגדר גברי, מצב משפחתי שעיקרו "רווק", השתייכות למגזר העולים החדשים, מידת דתיות שמוגדרת כחילוני. לאלה נלווה גם סוג בית הספר אחרון בו למד התלמיד שעיקרו תיכון כמו גם ישיבה או מסגרת אחרת. תשומת לבכם כי מאפיינים אלה מהווים תמונת ראי למאפייני הרקע של כלל המדגם: הרוב נשים, ללא בן זוג, הורים, צעירים (עד גיל 34), נמנים על המגזר הערבי כאשר פחות משליש היו חילוניים. מאפיינים אלה עולים בקנה אחד עם הסיבות השכיחות לאי המצאות בכוח העבודה (טיפול בילדים, בבני משפחה אחרים או במשק הבית וגם מחלה, מום, נכות או מגבלה גופנית אחרת) ובעיקר עם תפקידי המגדר ובעיקר הציפיות מהאישה לתפקד כמטפלת (caring role).

לסיכום יתר הממצאים ננסה לשרטט דיוקן של כול אחת משלוש קבוצות התעסוקה, מנקודת ראות השוואתית, רוצה לומר נצביע על המאפיינים הבולטים המבחינים בין קבוצה אחת ממשניה, כפי שעלו מן הממצאים.

קבוצת התלמידים שעבדה בעת הראיון.

ממציאי הראיון שנצרכו במאן הלימודים - קבוצה זו הוותה 22.7% מן התלמידים והתאפיינה בייצוג יתר של תלמידים שעבדו בשלוש השנים שקדמו ללימודיהם, במשלחי יד אקדמאיים, חופשיים וטכניים כמו גם בענפי שירותי האירוח והאוכל, התחבורה, האחסנה והתקשורת, בהשוואה לשאר הקבוצות. הקבוצה שעבדה בעת הראיון התאפיינה ביותר תלמידים שהחליטו ללמוד מהטעם של האפשרות להתקדם ולמצוא עבודה טובה יותר, בהשוואה ליתר התלמידים. בקבוצה זו הייתה גם השפעה רבה יותר ליעוץ בשרות התעסוקה על ההחלטה להצטרף לקורס, בהשוואה ליתר הקבוצות.

ממציאי הראיון שנצרכו אחרי הלימודים - מרבית התלמידים בקבוצה שעבדה בעת

הראיון קבלו תעודת סיום, בהשוואה לשיעורים מצומצמים יותר בשאר הקבוצות. הערכת הלימודים והמסגרת מלמדת על שיעור רב יותר של מציינים כי הקורס שיפר את בטחונם העצמי ועשה להם חשק ללימודים, בדומה לתלמידים שלא עבדו כלל מסיום לימודיהם ובשונה מהקבוצה הנותרת. בקרב הקבוצה שעבדה בעת הראיון נמצא ייצוג יתר לטוענים כי הקורס עזר להם למצוא עבודה ושהקורס היה חשוב גם אם לא עזר במציאת עבודה.

שיעור גדול יותר של תלמידים שעבדו בעת הראיון מצאו את מקום עבודתם הנוכחי באמצעות חברת כוח אדם, עבדו יותר במשרה מלאה והועסקו יותר באמצעות חברת כוח אדם, בהשוואה לקבוצה השנייה. כצפוי גם משך זמן העסקתם היה רב יותר ושכרם החודשי של המתוגמלים לפי הסדר זה היה גם כן גבוה יותר, בהשוואה לשאר התלמידים. משלחי היד שאפיינו אותם יותר מאשר את התלמידים בקבוצה השנייה היו מכירות ושירותים. השוואה בין מקום העבודה הנוכחי לקודם, בקרב מי שעבד גם לפני הקורס, הצביעה על שיפור ביחס הממונים.

קבוצת התלמידים שעבדה בין יום הראיון לסיום הלימודים.

ממציאי הראיון שנצרכו במאן הלימודים - קבוצה זו הוותה 10.5% מן התלמידים והתאפיינה בהשוואה ליתר הקבוצות, בייצוג יתר של רווקים ובייצוג חסר של הורים. בקבוצה זו היו יותר צעירים (עד גיל 34) וחילונים. הקבוצה שעבדה בין יום הראיון לסיום הלימודים התאפיינה בייצוג יתר של אנשי מכירות ושירותים ושל עובדים מקצועיים כמו גם בייצוג חסר של עובדים בלתי מקצועיים. קבוצה זו התבלטה בענף השירותים הפיננסיים והעסקיים.

בקבוצה שעבדה בין הראיון לסיום הלימודים היו יותר שהחליטו ללמוד כדי אחר כך להמשיך ללמוד מקצוע, כמו גם מסיבות אחרות, בהשוואה לשאר הקבוצות. בשתי הקבוצות שלא עבדו בעת הראיון דווחה יותר בהשוואה לקבוצה שעבדה בעת הראיון, הסיבה שעיקרה אבטלה והעדר עיסוקים אלטרנטיביים טובים יותר, כסיבה להשתתפות בקורס. זאת ועוד, התלמידים שלא עבדו בעת הראיון (לרבות אלה שעבדו בין יום הראיון לסיום הלימודים), דווחו על תרומה רבה יותר של הקורס, להיבט הבין אישי, בהשוואה לתלמידים שעבדו ביום הראיון.

ממציאי הראיון שנצרך אחרי הלימודים – שיעור נכר יותר של תלמידים בקבוצה זו, בהשוואה לתלמידים שעבדו בעת הראיון, מצאו את מקום עבודתם האחרון באמצעות שרות התעסוקה. התלמידים שעבדו בין הראיון לסיום הלימודים היו כצפוי, מובטלים פרק זמן ארוך יותר מסיום הלימודים, נטו יותר לעבוד במקום עבודה אחד בלבד מתום הלימודים, להשתכר לפי שעה, להיות מועסקים כעובדים בלתי מקצועיים, בענפי התעשייה, הבינוי, החקלאות, השרותים למשק הבית, התחבורה, האחסנה והתקשורת כמו גם בשירותי אירוח ואוכל, בהשוואה לקבוצה השנייה.

שיעור כמעט כפול של תלמידים שעבדו בין הראיון לסיום הלימודים, חיפשו עבודה, בהשוואה לקבוצה שלא עבדה כלל מסיום לימודיה. ככלל ניתן לומר כי שימוש במידה רבה ורבה מאוד ביתר השיטות לחיפוש עבודה היה שכיח יותר בקרב חברי הקבוצה שעבדה בין הראיון לסיום הלימודים, בהשוואה לקבוצה שלא עבדה כלל מסיום לימודיה.

הקבוצה שחבריה לא עבדו כלל מסיום הלימודים.

ממציאי הראיון שנצרך בזמן הלימודים – קבוצה זו הוותה 66.8% מן התלמידים והתאפיינה בהשוואה לשאר הקבוצות, בייצוג יתר של תלמידים מבוגרים יותר כמו גם של ערבים ודתיים או דתיים מאוד. בנוסף, חברי קבוצה זו ציינו יותר, בהשוואה ליתר הקבוצות את בית הספר היסודי ואת חטיבת הביניים כמוסד הלימודים האחרון בו למדו. הקבוצה שלא עבדה כלל מסיום לימודיה התאפיינה, בהשוואה לשאר, בייצוג יתר של פקידים ובענפי התעשייה, הבינוי והחקלאות. למרות שמרבית התלמידים, בכול הקבוצות, קבלו גמלה אחת, שיעורם בקבוצה שלא עבדה כלל מאז סיום לימודיה היה גבוה יותר בהשוואה ליתר הקבוצות.

בקבוצה שלא עבדה כלל מסיום לימודיה צויין יותר, בהשוואה לשאר הקבוצות, הנימוק של השתתפות בקורס מכפייה. זאת ועוד, בשתי הקבוצות שלא עבדו בעת הראיון דווחה יותר בהשוואה לקבוצה שעבדה בעת הראיון, הסיבה שעיקרה אבטלה והעדר עיסוקים אלטרנטיביים טובים יותר, כסיבה להשתתפות בקורס. תלמידים שלא עבדו כלל מסיום הלימודים העריכו פחות משאר התלמידים את המרצה ואת תרומת שעורי הבית וכן היו הכי פחות אופטימיים ביחס להיבטים של עולם העבודה. ברם, תלמידים אלה הביעו שביעות רצון והערכה גבוהה יותר ממימדים ספציפיים של הקורס. זאת ועוד, קבוצת התלמידים שלא עבדו בעת הראיון (לרבות אלה שלא עבדו כלל מסיום לימודיהם), דווחו על תרומה רבה יותר של הקורס, בהיבט הבין אישי, בהשוואה לתלמידים שעבדו ביום הראיון.

ממציאי הראיון שנצרכ אחרי הלימודים - הערכת הלימודים והמסגרת מלמדת על שיעור רב יותר של מציינים כי הקורס שיפר את בטחונם העצמי ועשה להם חשק ללימודים, בדומה לתלמידים שעבדו בזמן הראיון ובשונה מהקבוצה הנותרת. בנוסף, בקבוצה זו נצפה ייצוג יתר לטוענים כי הקורס שיפר את מעמדם בקרב בני המשפחה וכן שהקורס שיפר את מעמדם בקרב חברים.

חיפוש עבודה באמצעות שרות התעסוקה אפיין את מרבית התלמידים בשתי הקבוצות אולם בקבוצה שלא עבדה כלל מסיום לימודיה היה אמצעי זה שכיח יותר.